

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ὁγδοὺς

Συνδρομὴ ἰτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἰσάστου ἔτους καὶ εἶναι ἰτησίαι.— Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σπιδίου, 6.

18 Νοεμβρίου 1879

Σφραγὶς τῆς τῶν Κρητῶν Ἐπιτροπῆς
ἐπὶ ἐπανάστασως.

[Ἐκ τῆς Συλλογῆς Παύλου Λάμπρου].

ΟΛΥΜΠΙΑΚΑ

Κύριός τις ἐν Ἀθήναις, ὑπογραφόμενος Δ., λυπούμενος ἄρα καὶ ἀγανακτῶν διότι « λίαν ἀταλαίπωρος εἶναι ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας τοῖς πλείστοις τῶν παρ' ἡμῖν λογίων », ἐπεχείρησεν ἐν τῇ Κ. λειοῦ (ἀρ. 954, 29[11 Ὀκτωβρίου 1879]), « νὰ συντελέσῃ πρὸς περιστολὴν τοῦ κακοῦ ». Ἀρχεται δὲ ἀπὸ τῆς διατριβῆς ἡμῶν περὶ Ὀλυμπίας τῆς καταχωρισθείσης ἐν τῇ Ἑστία (ἀρ. 182). Ἡμεῖς σφόδρα χαίρομεν διὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἀνδρός, οὐ μόνον διότι εἴπερ τις καὶ ἄλλος εἴμεθα θιασῶται τῆς ἀληθείας καὶ φίλοι τῶν ἐπικρίσεων, ὅταν αὗται εἴνε εἰλικρινεῖς, ἀλλὰ καὶ διότι ἂν δὲν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Σωκρατικὴν ἀρετὴν τοῦ νὰ προτιμῶμεν νὰ ἐλεγχώμεθα ἢ νὰ ἐλέγχωμεν, γενναίως ὅμως φέρομεν τὸ ἐλέγχεσθαι, ὡς οὐδένα ἀνθρώπον νομίζοντες ἀναμάρτητον, ἥκιστα δὲ ἡμᾶς αὐτοὺς. Πρέπει ὅμως καὶ αὐτὸς ὁ ἐπικριτὴς νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι μεγάλης τιμῆς ἤξιωσε τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν διατριβὴν ἡμῶν, περὶ ἧς προλαβόντες εἴπομεν, « Ἀλλὰ πιστεύω ὅτι οἱ ἀναγνώσται τῆς Ἑστίας εἴνε τοσοῦτον ἐπιεικεῖς, ὥστε τὰς μὲν λεπτομερείας καὶ ἐπιστημονικὰς ἀκριβεῖας νὰ παραπέμψωσιν εἰς τοὺς ἐπίτηδες περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένους, ἀπλᾶς δὲ μόνον ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις νὰ δεχθῶσιν οὐχὶ εἰδικοῦ ἀρχαιολόγου, ἀλλ' ἔραστοῦ τῆς ἀρχαιολογίας ». Ὁ κ. Δ. δὲν εἴνε ἐκ τῶν ἐπιεικῶν· εἴνε αὐστηρὸς ἐπικριτὴς. Ἐστῶ· παρατηροῦμεν μόνον εἰς αὐτὸν μετὰ πάσης ἀπαθείας ὅτι ὅστις ἐπικρίνει τὰ τῶν ἄλλων

ὀφείλει πρῶτον μὲν, ἂν θέλῃ νὰ εἴνε δίκαιος, νὰ ἐννοῇ καλῶς τὰ λεγόμενα καὶ νὰ μὴ παρεξηγῇ αὐτά· δεύτερον δὲ νὰ μὴ αὐξάνῃ μάλλον αὐτὸς τὸ κακόν, εἰς οὗ τὴν περιστολὴν θέλει νὰ συντελεσθῇ.

Μ' ἐλέγχει ὁ κ. Δ. διότι μίαν ἱερείαν ὠνόμασα τῆς Χαμύνης Ἀρτέμιδος, ἐν ᾧ τὸ ὀρθόν εἴνε τῆς Χαμύνης Δήμητρος· ὁμολογῶ τὸ λάθος· εἴνε lapsus calami ἢ καὶ lapsus memoriae, ὅπερ ἔσως ἤθελε διορθωθῇ, ἂν δὲν ἀπεδήμουν τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς διατριβῆς. Ἀλλ' ὅτε κατακρίνει τὰς αἰτιολογίας, δι' ἧς εἴπομεν ὅτι ἐξηρεῖτο τοῦ περὶ τῶν ἄλλων γυναικῶν νόμου ἡ ἱερεία τῆς Δήμητρος, προφανῶς διαστρέφει ἡ δὲν ἐννοεῖ τὰ γεγραμμένα. Ἡμεῖς εἴπομεν δύο λόγους τῆς ἐξαιρέσεως· πρῶτον ὅτι ἡ ἱερεία τῆς Δήμητρος (καθ' ἣν ἱερεία, ἡ γυνὴ ἀνάνδρος γυνὴ) « κατετάσσεται εἰς τὰς παρθένους », τουτέστιν θεωρεῖτο ὡς παρθένος, ὅπερ δὲν σημαίνει ὅτι ἦτο παρθένος, ὡς ὑπέλαβεν ἡμᾶς λέγοντας ὁ κ. Δ. Ἦτο λοιπὸν περιττὸν νὰ παραπέμψῃ εἰς τὸν Πausanίαν, ἵνα καταδείξῃ ὅτι ἦτο γυνή. Ἐν παρέργῳ δὲ σημειοῦμεν ὅτι τὸ πρῶτον τῶν χωρίων τοῦ Πausanίου (5, 6, 7), ἐξ οὗ δὴθεν « σαφῶς δηλοῦται ὅτι ἡ ἱερεία τῆς Δήμητρος Χαμύνης ἦτο γυνὴ καὶ οὐχὶ παρθένος », οὐδὲ ἔχνος περιέχει οὔτε περὶ Δήμητρος Χαμύνης οὔτε περὶ τῆς ἱερείας αὐτῆς, ἀλλὰ περὶ τῆς Καλλιπατείας ὅτι ἐφωράθη οὕσα γυνή (καὶ οὐχὶ ἀνὴρ)· ἡ δευτέρα αἰτιολογία, ἥτις φαίνεται ὅτι ἐτάραξε τὴν περὶ Δήμητρος Χαμύνης θρησκευτικὴν συνείδησιν ἡ τὴν ὑπὲρ τῆς ἱερείας σεμνοτυφίαν τοῦ ἐπικριτοῦ, ὅτι παρεχώρησαν εἰς τὴν ἱερείαν ὡς τιμητικὴν ἐξαιρέσιν, ὅτι δὲν ἐδύναντο νὰ καλῶσιν, δὲν εἴνε ἡμέτερον ἐπινόημα, ἀλλὰ λίαν ὀρθὴ κρίσις τοῦ Κουρτίου (Pelopon. II, σελ. 65: Man gab der Priesterin als Ehrenrecht was man ihr zu verwehren keine Macht hatte).

Δεύτερον ἁμάρτημα ἐν τῇ διατριβῇ μου εὐρίσκει ὅτι τὸν υἱὸν τῆς Καλλιπατείας ὠνόμασα Πεισίδωρον καὶ ὄχι Πεισόδωρον. Φοβερὰ ἀσυνειδησία! Ἀλλ' αἴτιος αὐτῆς δὲν εἰμαι ἐγὼ, ἀλλ' ἡ ἐκδοσις τοῦ Πausanίου, ἣν προχείρως μετεχειρίσθην, ἡ στερεότυπος τοῦ 1829, ἐν ᾗ προφανῶς πανταχοῦ γράφεται Πεισίδωρος. Δὲν ἦτο δὲ ὁ ἀνθρώπος τοσοῦτον σπουδαῖος ὡς πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἑστίας, ὥστε νὰ προστρέξω-

μεν καὶ εἰς νεωτέρας ἐκδόσεις πρὸς ἐξακριβώσιν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Καὶ τὸ τρίτον ἀμάρτημα, ὅπερ ἀποδίδει εἰς τὴν διατριβὴν μου ὁ κ. Δ. ἀποδεικνύει ὅτι παρενόησεν ἢ διέστρεψε τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα. Ἡμεῖς ἐγράψαμεν «ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, ἔργον λαμπρὸν τῶν ἀρίστων τεχνιτῶν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Φειδίου ἐργασθέντων». Ὁ κ. Δ. ἀντιλέγει εἰς ταῦτα ἅ' ἅλλ' ὁ Πausanias ἀναφέρει ὡς ἀρχιτέκτονα τοῦ ναοῦ Λίβωνα ἄνδρα ἐπιχώριον». Καὶ τίς ἀρνεῖται τοῦτο; ἢ τί ἐπεται ἐκ τούτου; Ἔργον τι, οἷος ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, γίνεται λαμπρὸν μόνον ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος; Οἱ ἄλλοι τεχνῖται, οἵτινες ἴσως πλειότερον συνετέλεσαν εἰς τὴν λαμπρότητα τοῦ ναοῦ καὶ εἶνε ὀνομαστότατοι, πρέπει νὰ παρασιωπηθῶσιν, ἵνα μνημονευθῇ μόνος ὁ ἄγνωστος ἀλλαχόθεν Λίβων τοῦ Pausanias; Ἀλλὰ προδήλως ὁ ἐπικριτὴς ἀγνοεῖ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διὸς ἄλλως θὰ ἐσιώπα. Ὡς μάθη λοιπὸν οὐχὶ παρ' ἡμῶν, οἵτινες δὲν εἴμεθα εἰδικοί ἀρχαιολόγοι, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Κουρτίου (Peloponnes II σελ. 54 καὶ 110, ἐνθα καὶ εἰς ἄλλους γίνεται παραπομπή) τὰ ἐξῆς. Εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ Ἡλεῖοι κατέστρεψαν τὴν ἀρχαίαν πόλιν Πίσαν ἄλλα μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς ἐφρόντισαν νὰ δημιουργήσωσι τι νέον, καὶ διὰ πολιτικούς λόγους ἐπεχείρησαν τὴν ἡλιακὴν ἥδη γενομένην Ὀλυμπίαν νὰ λαμπρύνωσιν ἐτι μᾶλλον. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀπεφάσισαν τὴν λείαν τὴν ἐκ τοῦ πρὸς τοὺς Πισάτας πολέμου νὰ δαπανήσωσιν εἰς τιμὴν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς. «Οὕτως, λέγει ὁ Κούρτιος, ἰδρῦθη τὸ νέον Ὀλυμπεῖον, οὗ τινος τὴν οἰκοδομὴν ἀνέθεσαν οἱ Ἡλεῖοι εἰς ἐγχωρίον τινα τέκτονα (Pausan. 5, 10, 3), τὸν Λίβωνα. Καὶ ἤρξατο μὲν οἰκοδομοῦμενος ὁ ναὸς μετὰ τὴν 50 Ὀλυμπιάδα· μετὰ τριάκοντα δὲ καὶ πέντε Ὀλυμπιάδας ἦτο ἀκόμη ἀτελής· ἢ ἀπεφασίσθη νὰ γείνη νέα καὶ μεγαλοπρεπεστέρα αὐτοῦ ἐπισκευή. . . . καὶ πρὸς τοῦτο προσεκληθὲν ἐξ Ἀθηνῶν ὁλόκληρος ἀποικία τεχνιτῶν. Αἱ ἀρχαὶ τῆς Ἡλίδος ἀνέθεσαν διὰ συμβολαίου μετὰ γενναίας ἐμπιστοσύνης τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως εἰς τὸν Φειδίαν κ.τ.λ.» Μετὰ ταῦτα λοιπὸν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὴν ἐπικρατοῦσαν μεταξὺ τῶν ἀρχαιολόγων γνώμην, εἰς τίνα ἀνήκει ἡ λαμπρότης τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, εἰς τὸν Λίβωνα ἢ εἰς τὸν Φειδίαν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐργασθέντας τεχνίτας;

Νοσιμωτάτη εἶνε ἡ τετάρτη παρατήρησις τοῦ ἐπικριτοῦ. Ἡμεῖς μὲν ἐνομίσσαμεν ὅτι ὁ γλύπτῃς Παιώνιος ὁ Μενδαῖος κατήγετο ἐκ τῆς Μένδης, πόλεως Μακεδονικῆς παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἀπέναντι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ. Ὁ δὲ κ. Δ. ὑπολαμβάνει τὴν πόλιν Θρακικὴν, περὶ ὁποῖον εἰς τὸν Pausanias, ὅστις νομί-

ζει αὐτὴν «Θρακίαν» καὶ τοὺς Μενδαῖους «οἰκούντας ἀπὸ θαλάσσης ἄνω τῆς πρὸς Αἴνῳ πόλει». Πιστεύει ἄρα ὅτι δύο ὑπάρχουσι Μένδαι πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἡ μὲν ἐπὶ τῆς Παλλήνης τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου ἡ δὲ ἐπὶ τῆς Θράκης ἀπὸ θαλάσσης ἄνω τῆς πρὸς Αἴνῳ πόλει.

Ἀλλὰ πρὶν παρασυρθῇ τοσοῦτον οἰκτρῶς ὑπὸ τοῦ ἐν γένει μὲν οὐχὶ βλαβεῖαν κρίσιν μαρτυροῦντος Pausanias, περὶ δὲ τὰ γεωγραφικὰ τὰ μὴ στενῶς συνδεδεμένα πρὸς τὴν περιήγησιν λίαν ἀμελῶς ἔχοντος (ἴδ. Preller Polemon. Fragm. σελ. 188), δὲν ἤνοιγε τὸ λεξικὸν τοῦ Pape, ἢ δὲν ἐρρίπτεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τὸν ἄτλαντα τοῦ Kipper, ἵνα ἐξ αὐτῶν μάθῃ ὅτι (πλὴν τῆς Αἰγυπτιακῆς, περὶ ἧς οὐδεὶς ἐνταῦθα λόγος) μία μόνη ὑπάρχει Μένδη, ἐπὶ τῆς Παλλήνης; ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἀνεγίνωσκε τὸν Brunn ἐν αὐτοῖς τούτοις τοῖς Sitzungsberichten der Academie der Wissenschaften zu München, εἰς ἃ ἡμεῖς παραπέμπει νὰ διδαχθῶμεν, ἐν τῷ Δ'. τόμ. τοῦ 1879, σελ. 316: Paeonios aus Mende, einer Stadt der makedonisch-chalkidischen Halbinsel Pallene (Paus. 5, 10, 6); Ἐπλανήθη ὁ ἐπικριτὴς, ὅπως ἴσως καὶ ὁ Pausanias, ἀγνοῶν ὅτι ἡ Χαλκιδικὴ, ἐφ' ἧς ἡ Μένδη, καὶ αἱ περὶ αὐτὴν χῶραι ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν παλαιῶν Θράκη (ὅθεν καὶ «χωρία ἐπὶ Θράκης» καὶ «σύμμαχοι οἱ ἐπὶ Θράκης» παρὰ Θουκυδίδην) λέγονται αἱ κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους πόλεις). Ἡμεῖς ὥρισamen διὰ μακροτέρων τὴν Μένδην οὐχὶ τυχαίως, ἀλλ' ἐπίτηδες, διότι εἴχομεν παρατηρήσῃ ὅτι ὁ μακαρίτης E. Δεληγεώργης ἐν τῇ περὶ Ὀλυμπίας διατριβῇ (Εφημερ. φιλομαθ. 14 Δεφ. 1876, σελ. 2984-5) εἶχεν ὡσαύτως πλανηθῇ ὑπὸ τοῦ Pausanias. Ἀλλ' ἐκεῖνος εἶνε συγγνωστός, διότι δὲν ἦτο οὔτε ἀρχαιολόγος οὔτε φιλόλογος οὔτε ἐπικριτὴς.

Ἔρχεται κατόπιν ἄλλη παρατήρησις περὶ τῆς περιβολῆς τοῦ λάρνακος τοῦ Κυφέλου. Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο καλλιτέχνημα ὑπῆρξεν ἀπὸ τοῦ Heyne μέχρι τῆς σήμερον, ἐπὶ μίαν δὲ ὁλόκληρον ἐκατονταετηρίδα, ἀντικείμενον πολλῶν καὶ ποικίλων ἐρευνῶν, συζητήσεων καὶ ἀντιλογιῶν, καθ' ἃς ἐξηνέχθησαν διάφοροι γνώμαι περὶ τε τοῦ σχήματος αὐτῆς καὶ τῆς διαθέσεως τῶν ἐπ' αὐτῆς ἀναγλύφων. Αἱ διάφοροι αὗται γνώμαι συγκεφαλαιοῦνται εἰς δύο, ὧν ἡ μὲν, τοῦ Visconti, O. Jahn, Overbeck καὶ ἄλλων, εἶνε ὅτι ἡ λάρναξ ἐρείδομένη πρὸς τοῖχον εἶχε τὰ ἀνάγλυφα μόνον ἐπὶ τριῶν πλευρῶν ἢ δὲ, τοῦ Heyne, Quatremère de Quincy, Welcker, Schubart, Ruhl καὶ ἄλλων, ὅτι, περίοπτος οὖσα, εἶχε τὰ κοσμήματα ἐπὶ τῶν πέντε αὐτῆς πλευρῶν. Ἡμεῖς πεισθέντες ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Pausanias ὅτι ἡ μὴν ὁρβὴ γνώμη εἶνε ἡ δευτέρα (δὲν ἐλπίζομεν προσεχῶς ἀλλαχού ν' ἀποδείξω-

μεν) ταύτην ἠκολουθήσαμεν γράφοντες τὰ ἐν τῇ Ἑστίᾳ. Ὁ δὲ κ. Δ. ἀθασανίστως δέχεται τὴν πρώτην, πρόθυμος ἴσως, ἂν ἡμεῖς μετὰ ταύτης συνετασθόμεθα, νὰ ἐλέγξῃ ἡμᾶς διότι δὲν παρεδέχθημεν τὴν δευτέραν.

Ἡ ἐπομένη παρατήρησις εἶνε τοιαύτη, ὥστε δύναται νὰ κινήσῃ καὶ τοῦ ἀπαθεστάτου ἀνθρώπου τὴν ἀγανάκτησιν διὰ τὴν διαστροφὴν τῶν ὑπ' ἡμῶν γεγραμμένων. Παραθέτω ὅσα ἡμεῖς εἴπομεν περὶ τοῦ γυμνασίου καὶ βουλευτηρίου, ἐπισυνάπτει τὸ ἐξῆς εὐσυνειδητὸν σκῆμμα. «Οὕτωσι ὁ καθηγητὴς, ἀράμενος ἐκ τῆς Ἡλίδος τὸ γυμνάσιον καὶ τὸ βουλευτήριον αὐτῷ Πενειῷ μετέθηκεν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν». Πόθεν ἐδεσφαιώθη ὁ δίκαιος ἐπικριτὴς ὅτι ἡμεῖς ἐξετέλεσαμεν τῷ ὄντι τὸν ὑπερῆρακλειον τοῦτον ἄθλον; Ἄν δὲν ὑπῆρχε γυμνάσιον καὶ βουλευτήριον ἐν Ὀλυμπίᾳ, (ἀδιάφορον ἂν τὸ βουλευτήριον ἔκειτο ἐντὸς τῆς Ἀλτεως, ὅπερ συνομολογοῦμεν) ὅλ' εἶχε δίκαιον καὶ νὰ ἐλέγξῃ καὶ νὰ σκόπητῃ ἡμᾶς διὰ τὴν μετὰθεσιν. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἡ ὑπαρξίς βουλευτηρίου καὶ γυμνασίου ἐν Ὀλυμπίᾳ, μαρτυρομένη ὑπὸ τε τοῦ Pausanias καὶ τῶν ἀνασκαφῶν, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐπιδέχεται ἀμφισβόλιαν. Ἀλλὰ εἰκάζει ὁ κ. Δ. ὅτι ἐπειδὴ ὁ Pausanias λέγει πού ὅτι ἐν τῷ ἐν Ἡλίδι βουλευτηρίῳ «ἐπιδείξεις λόγων τε αὐτοσχεδίων καὶ συγγραμμάτων ποιούντων παντοίων», εἴπομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὅτι ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐγίνοντο ἐπιδείξεις ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἢ ἐν τῷ γυμνασίῳ (ἐπίτηδες κατελίπομεν ἀόριστον τὴν φράσιν ἐν τῇ Ἑστίᾳ), εἰκάζει, λέγομεν, ὁ κ. Δ. τὴν πρωτότυπον εἰκασίαν ὅτι ἡμεῖς ἢ ἐξ ἀμελείας ἢ ἐξ ἀμαθείας ἴσως μετέθεσαμεν γελοιῶς τὰ ἐν Ἡλίδι εἰς Ὀλυμπίαν. Ἄν ὁ ἐπικριτὴς ἦτο δίκαιος καὶ τῆς ἀληθείας μόνον ζητητής, ἦθελεν ἐννοήσῃ ὅτι ἡμεῖς ἀπλῶς διάφορα ἐφρονήσαμεν καὶ φρονούμεν περὶ τῶν ἐπιδείξεων ἢ ὅ, τι αὐτὸς καὶ ἄλλοι ἴσως φρονοῦσι, καὶ ἦθελε κατακρίνῃ ταύτην ἡμῶν τὴν γνώμην· σεβόμενος ὅμως ἑαυτὸν ἦθελεν ἀπέχῃ τοῦ ἀνυποστάτου καὶ ἀνουςίου σκῆμματος.

Παρὰ Pausanias οὐδαμοῦ γίνεται ἴδιος λόγος περὶ συγγραφικῶν ἢ ῥητορικῶν ἢ διαλεκτικῶν ἐπιδείξεων ἐν Ὀλυμπίᾳ, οὔτε ἂν οὔτε ποῦ ἐγίνοντο. Ἐν παρόδῳ δὲ μόνον λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ ἀνδριάντος Γοργίου τοῦ Λεοντίνου, λέγει τὰ ἐξῆς: «εὐδοκίμησαι δὲ Γοργίαν λόγων ἐνεκα ἐν τε πανηγύρει τῇ Ὀλυμπιακῇ φασὶ καὶ ἀφικόμενον κατὰ πρεσβείαν ὁμοῦ Τισία παρ' Ἀθηναίους» (6, 17, 8). Ἀλλ' ὅτι πολλὰ τοιοῦτου εἶδους ἐπιδείξεις ἐγένοντο ἐν τῇ περιφανεί ἐκείνῃ πανηγύρει, περὶ τούτου οὐδεὶς ἀμφισβόλλει, διότι πολλὰς καὶ ἀλλαχόθεν ἔχομεν μαρτυρίας ἀναμφισβήτητους. Ποῖος ὅμως ἦτο διὰ ταύτας ὀρισμένος τόπος; Μία μόνη ὑπάρχει μαρτυρία, ἡ τοῦ Λουκιανοῦ, ἐν τῷ Ἀετίῳ, καθ' ἣν δῆθεν ὁ

Ἡρόδοτος ἠγωνίσθη ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ τοῦ Ὀλυμπίου· εἶνε αὕτη ἐκείνη, ἣν ὁ ἐπικριτὴς ἀντιτάσσει εἰς τὴν γνώμην ἡμῶν.

Ἀλλ' ἡ εἰδήσις αὕτη δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ἀξιόπιστος, διότι τὸ συγγραμμάτιον ἐκεῖνο τοῦ Λουκιανοῦ περιέχει τοσαύτας ἀκρίβειας, ὥστε προκειμένου περὶ ἱστορικῆς ἀληθείας, δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀναμφισβήτητος μαρτυρία· οὕτω δὲ ἐθεωρήθη καὶ αὐτὸ καὶ τὰ πλείστα τοῦ Λουκιανοῦ συγγραμματα ὑπὸ τῆς ὑγιᾶς ἱστορικῆς κριτικῆς. Ὀλόκληρον τὸ ἐν τῷ Ἀετίῳ περὶ τοῦ Ἡροδότου διήγημα, περὶ τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ παρουσίας τοῦ ἱστορικοῦ, περὶ τῆς ἀναγνώσεως ὅλου τοῦ συγγραμματος αὐτοῦ ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ τοῦ Ὀλυμπίου, περὶ τῆς ὀνομασίας τῶν βιβλίων τῆς ἱστορίας αὐτοῦ διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν Μουσῶν, ἀπεδείχθη ὡς σοφιστικὸν πλάσμα ὑπὸ τοῦ Dahlmann (Forschungen auf dem Gebiete der alten Geschichte II, 1) καὶ ὑπὸ τοῦ A. Schoell (Philologus, 1855, X, σελ. 410), ἴδε καὶ τὸν τελευταῖον βιογράφον τοῦ Ἡροδότου A. Bauer (Herodot's Biographie σελ. 30). Ἀλλὰ καὶ ἂν υποθέσωμεν ὅτι ὁ Λουκιανός, πλάσας τὸ περὶ τοῦ Ἡροδότου διήγημα, δὲν ἐπλάσεν ὁμοίως, ἀλλὰ παρέλαβεν ἐκ τῆς συγχρόνου αὐτοῦ συνηθείας, ὅτι λέγει περὶ τοῦ ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ ἀγῶνος, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ἦτο δυνατόν ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ τοῦ ναοῦ, ὅπερ ἦτο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σκοτεινόν καὶ ἐχρησίμευε μᾶλλον ὡς θησαυροφυλάκιον, νὰ τελῶνται ἐπιδεικτικοὶ ἀγῶνες καὶ νὰ ἐκφωνῶνται λόγοι Ὀλυμπιακοὶ εἰς ἐπήκοον τῶν ἐκεῖ συνηθροισμένων πολυπληθῶν Ἑλλήνων. Πόσοι ἄνθρωποι θὰ ἐχώρουν ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ ἐκείνῳ, ὅπερ ἄμα καὶ θησαυροφυλάκιον ἦτο; Τὸ πολὺ ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὁ χώρος οὗτος εἰς διαλεκτικὰς τινὰς ἐπιδείξεις ἐν λίαν στενῷ κύκλῳ ἀκροατῶν, οἷας ἐπεδεικνύετο Ἰππίας ὁ Ἡλεῖος, ὡς φαίνεται ἐξ ὅσων αὐτὸς λέγει παρὰ Πλάτωνι (Ἰππ. Ἑλάττ. 373 c). «Καὶ γὰρ ἂν δεινὰ ποιήν, ὃ Εὐδίκης, εἰ Ὀλυμπιάζε μὲν εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων πανήγυριν, ὅταν Ὀλύμπια ᾖ, αἰεὶ ἐπανιών οἴκοθεν ἐξ Ἡλίδος εἰς τὸ ἱερὸν παρέχω ἑμαυτὸν καὶ λέγοντα ὅ, τι ἂν τις βούλεται, ὧν ἂν ἐμοὶ εἰς ἐπίδειξιν παρεσκευασμένον ᾖ, καὶ ἀποκρίνομενον τῷ βουλομένῳ ὅ, τι ἂν τις ἐρωτᾷ κτλ.» Ἀλλ' εἰς ἀπαγγελίαν λόγων πανηγυρικῶν, οἷοι τοῦ Γοργίου καὶ Λυαίου οἱ Ὀλυμπιακοὶ καὶ τοῦ Ἰσοκράτους ὁ πανηγυρικός, ἂν εἶνε ἀληθεῖς τῶν παλαιῶν αἱ μαρτυρίαι ὅτι ἐξεφωνήθη ὁ λόγος ἐν τῇ Ὀλυμπιακῇ πανηγύρει (Φιλοστρ. Β. Σοφιστ. Α', ιζ' 2, Μενάνδρου περὶ ἐπιδεικτικῶν 4, Τόμ. III σελ. 391 Σπέγγελ), ἀπαιτεῖται τόπος εὐρύχωρος εἰς ὑποδοχὴν τῶν παντοδαπῶν ἀκροατῶν τῶν συνερχομένων εἰς μεγάλην ἐθνικὴν πανήγυριν. Πρὸς τὸν Φιλόστρατον (Β. Σοφιστ. Α', κε', 9) ὅστις λέγει ὅτι κατὰ τινὰ ἐ-

πιδειξιν τοῦ Ἡρώδου α' Ὀλυμπιασὶ δὲ βοηθά-
σης αὐτῷ τῆς Ἑλλάδος κτλ. ». Διὰ τούτους
λοιπὸν τοὺς λόγους ἡμεῖς δὲν ἐθεωρήσαμεν πι-
θανὴν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Λουκιανοῦ καὶ ἐπιστε-
σαμεν ὅτι αἱ ἐπιδειξεις ἐγίνοντο ἐν τόποις εὐ-
ρυχωτέροις τῶν ὀπισθοδόμων τῶν ναῶν, καὶ
τοιούτοι εἶνε τὰ γυμνάσια, τὰ βουλευτήρια, τὰ
θέατρα, αἱ παλαίστραι καὶ εἴ τι τοιοῦτον, καθ' ὃ
μαρτυρεῖ μὲν ὁ Πausanias ὅτι ἐγίνετο ἐν Ἡλιδι,
μαρτυροῦσι δὲ πολλοὶ συγγραφεῖς ὅτι τὸ αὐτὸ
 συνέβαινε καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλ-
λάδος.

Τὴν ἐπὶ Θεοδοσίῳ τοῦ μεγάλου ἐν ἔτει
393 ἢ 394 γενομένην κατάλυσιν τῶν Ὀλυμ-
πίων, μαρτυρομένην ῥητῶς ὑπὸ τοῦ Κεδρηνοῦ
(σελ. 573 ἐκδ. Βόνν.), δὲν παραδέχεται ὁ κ. Δ.
ἀκολουθῶν αὐτὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σχολια-
στοῦ τοῦ Λουκιανοῦ. Ἡμεῖς δὲν ἐδιδασκάμεν
νὰ πεισθῶμεν μᾶλλον εἰς τὸν Κεδρηνόν, ὃν ἡ-
κολούθησε καὶ ὁ Grote (Ἱστορ. τῆς Ἑλλ. Τόμ.
Β' σελ. 370 τῆς γερμαν. μεταφράσεως) καὶ ὁ
Finlay (Ἑλλάς ὑπὸ τοὺς Ῥωμ. σελ. 266 τῆς
γερμ. μεταφρ.) καὶ ὁ Hertzberg (Griechenland
u. d. Roemern III, σελ. 370) ἢ εἰς τὸν Σχο-
λιαστὴν τοῦ Λουκιανοῦ, ὃν ὁ Κόβςτος θεωρεῖ ὡς
οὐδεμιᾶς ἀξίας (nullius in pretio) καὶ ἀνάξιον δη-
μοσιεύσεως (Var. Lect. σελ. 212). Ὁ ἐπικριτὴς
εἶναι κύριος νὰ πιστεύσῃ ὁπότερον θέλει.

Ὡσαύτως καὶ περὶ τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ ἀγάλ-
ματος τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἡμεῖς μὲν ἠκολουθή-
σαμεν τὸν Κεδρηνόν· ὁ δὲ ἐπικριτὴς γράφων
«Μάταιος οἶκος ὡς ἡμεῖς φρονοῦμεν» διότι πι-
θανώτατον, σχεδὸν βέβαιον εἶνε ὅτι τὸ ἀγαλμα
δὲν μετεκομίσθη. Οὐδεὶς δὲ φροῶν προσέχει
τὸν νοῦν τοῖς λίαν ἀκρίτως ὑπὸ Κεδρηνοῦ λεγο-
μένοις» ἀντιτάσσει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα
μόνον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πεποιθήσιν, ὡς οὐδένα
παρεχόμενος μάρτυρα οὐδὲ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ
Λουκιανοῦ ἀντάξιον. Ἡμεῖς ὅμως παρὰ ν' ἀκο-
λουθήσωμεν τὴν ἄγνωστον ἡμῖν πεποιθήσιν τοῦ
ἐπικριτοῦ προσκρίναμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κε-
δρηνοῦ, ἣν ἀπεδέχθησαν οἱ ἀνωτέρω μνημονευ-
θέντες περιφανεῖς ἱστορικοὶ Finlay (ἐ. ἀ. σελ.
267) καὶ Hertzberg (ἐ. ἀ. σελ. 378), εἰτι δὲ
καὶ ὁ Lasaulz (Untergang des Hellenismus σ.
410 ἐξ.), οἵτινες οὐ μόνον φρονοῦντες, ἀλλὰ καὶ
εὖ μάλα φρονοῦντες καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Δ.,
πιστεύω, θεωροῦνται.

Τὸ ἐννατον καὶ τελευταῖον ἀμαρτήματα ὅπερ
εὗρίσκει ὁ κ. Δ. ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν εἶνε ἡ
περὶ τῶν ἀετωμάτων τοῦ Ὀλυμπίου γνώμη ὅτι
«Τὰ ἔργα ταῦτα εἶνε σύγχρονα τῶν ἀετωμάτων
τοῦ Παρθενῶνος, τεχνιτῶν ὀνομαστῶν καὶ γλυ-
φίδος ἐπίσης μὲν ἀσφαλοῦς καὶ ἀριστοτεχνικῆς,
ὀλιγώτερον δὲ λεπτοτεχνικῆς καὶ ἀνεπιτηδεύ-
του». Τί ἐν τούτοις δὲν ἀρέσκει εἰς τὸν ἐπικρι-
τὴν δὲν λέγει ῥητῶς, παρὰπέμπει δὲ τὸν βου-

λόμενον νὰ μάθῃ τὰ μᾶλλον πεφροντισμένα καὶ
ἀληθῆ εἰς τὴν γνώμην τοῦ Brunn (Die Sculptu-
ren von Olympia Sitzng der Philol.—philosoph.
Classe der Münch. Akademie 1877, 4). Ἀλλὰ καὶ
ἐνταῦθα ὁ ἐπικριτὴς ἔπαθεν ὅ, τι ἐν
τοῖς προηγούμενοις. Ἐπλάσε Ὁρακίαν Μένδην
ἄνω τῆς θαλάσσης τῆς πρὸς τῇ Αἴνῳ πόλει,
διότι ἔτυχε ν' ἀναγνώσῃ τοιοῦτόν τι παρὰ Πau-
σανίαν, χωρὶς νὰ ταλαιπωρήσῃ περὶ τὴν ζήτη-
σιν τῆς ἀληθείας· δὲν δέχεται τὴν ἐπὶ Θεοδοσίῳ
τοῦ μεγάλου κατάλυσιν τῆς Ὀλυμπιακῆς πα-
νηγύρεως, διότι ἔτυχε ν' ἀναγνώσῃ τὸν Σχολ.
τοῦ Λουκιανοῦ· δὲν παραδέχεται τὴν περὶ τῆς
Λάρνακος τοῦ Κυψέλου γνώμην ἡμῶν, διότι ἔ-
τυχε νὰ ἀναγνώσῃ πιθανῶς τὴν τελευταίαν
περὶ τούτου διατριβὴν τοῦ Overbeck. Ἐπὶ δὲ
τοῦ προκειμένου ἀπαρέσκειται εἰς τὴν περὶ τῶν
ἀετωμάτων τοῦ Ὀλυμπίου γνώμην, ἥτις δὲν
εἶνε ἡμετέρα—ἡμεῖς, εἴπομεν ἤδη, δὲν εἴμεθα
εἰδικοί ἀρχαιολόγοι—διότι ἔτυχε ν' ἀναγνώσῃ
τὸν Brunn.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τινος διατριβῆς τοῦ ἀρχαιολό-
γου τούτου ἐν τοῖς αὐτοῖς δημοσιεύμασι τῆς ἐν
Μονάχῃ Ἀκαδημίας (περὶ Παιωνίου κ. τ. λ.
1876 I σελ. 338) ἐδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ
γνώμη αὐτοῦ περὶ Παιωνίου καὶ Ἀλκαμένους
καὶ περὶ γλυπτικῆς σχολῆς τῆς βορείας Ἑλλά-
δος δὲν εὗρεν ὑποδοχὴν καθ' ὃ στηριζομένη εἰς
τολμηρὰς εἰκασίας (ἰδ. Newton ἐν τῇ Edinburgh
Review, No 305 The discoveries at
Olympia). Ἐπικρατοῦσα λοιπὸν γνώμη περὶ τῶν
ἀετωμάτων ἐκείνων μεταξὺ τῶν ἀρχαιολόγων
δὲν εἶνε ἡ τοῦ Brunn, ἀλλ' ἐκεῖνη, πρὸς ἣν συμ-
φωνοῦσιν οἱ ὀλίγοι ἡμῶν ἀνωτέρω λόγοι, ὅτι
τὰ ἔργα ἐκεῖνα εἶνε οὐ μόνον σύγχρονα τῶν ἀε-
τωμάτων τοῦ Παρθενῶνος, ὅπερ οὐδεὶς ἀρνεῖται,
ἀλλὰ καὶ ὀνομαστῶν τεχνιτῶν τῆς Ἀττικῆς σχο-
λῆς. Διὰ τί ὅμως διαφέρουσιν ἐκείνων, περὶ τού-
του εἰκασίαι μόνον δύνανται νὰ ἐξενηχῶσιν, οὐ-
δεμία δὲ ὀριστικὴ γνώμη ἐπεκράτησεν ἄχρι τοῦδε.

Ταῦτα εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Δ. ἐλεγχόμενα
ἐννέα ἀμαρτήματα τοῦ ἐν τῇ Ἑστία ἡμετέρου
περὶ Ὀλυμπίας ἀρθρου, εἰς ἃ μετὰ πάσης εἰλι-
κρινείας μακρότερον μὲν ἴσως τοῦ δέοντος, ἀλλ'
ἐπαρκῶς, νομίζομεν, ἀπηντήσαμεν. Ὅ, τι δὲ ἐν
τέλει προσθέτει, εὐχόμενος «ὅσα ἡμεῖς λέγομεν
περὶ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου καὶ τοῦ Ἀ-
πόλλωνος τοῦ Belvedere νὰ εἶνε ἐκφρασις ἀλη-
θοῦς αἰσθήματος» καὶ ὅσα λέγει περὶ πολλῶν
δι' ὀλίγων καὶ ὀλίγων διὰ πολλῶν, ταῦτα ἐ-
πειδὴ οὐδὲν οὐδαμῶς λέγουσι, κρίνομεν ἀνάξια
ἀπαντήσεως. Καὶ εἰς τὰ προηγούμενα δὲ ἀπην-
τήσαμεν οὐχὶ δι' ἄλλον λόγον, εἰ μὴ διότι, καί-
περ δυσμενῶς πρὸς ἡμᾶς ἔχων ὁ κ. Δ., περιωρί-
σθη, ὅσον ἐδυνήθη, ἐντὸς τῶν ὅρων τῆς ἐπιστη-
μονικῆς συζητήσεως.

Ἐν Ἀθήναις.

I. ΠΑΝΤΑΖΙΑΗΣ.

Ἡ κατωτέρω ἀξιόλογος διατριβὴ ἀπεστάλη ἡμῖν ἐκ
Λαυρίου συνωδευμένη ὑπὸ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς : «Ἡ
ὀρυκτολογικὴ ἔποψις, ἡ γεωλογικὴ κατασκευὴ, ἡ βιο-
μηχανικὴ καὶ οἰκονομικὴ σημασία τοῦ Λαυρίου ἐγέ-
νοντο πολλάκις μέχρι τοῦδε ἀντικείμενον μονογραφίῶν
καὶ δημοσιευμάτων. Μεταξὺ ὧν τῶν πολλῶν τούτων
ἐπόψεων παρελείφθη, ὡς εἰκὸς, ἡ ὄψις, τοῦτέστιν ἡ
μόνη σχέσις, ἥτις ἡδύνατο νὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ τῆς αἰ-
θουσαίας Ἑστίας καὶ ὑπαίθριων καμίνων, χωνευου-
σῶν μεταλλεύματα.

Τὴν ἔλλειψιν ταύτην τῶν μέχρι τοῦδε ἐκμεταλλευ-
θέντων τῶν Λαυρίων, ἐπιτρέψατέ μοι, κύριε διευθυντά,
νὰ ἐπανορθώσω, παρουσιάζων αὐτὸ εἰς τοὺς ὑμετέρους
ἀναγνώστας οὐχὶ ὡς μεταλλουργὸς, ὀρυκτολόγος ἢ
κάτοχος μετοχῶν, ἀλλ' ὡς ἀπλοῦς περιηγητὴς (κατ'
εὐρείαν τῆς λέξεως ἐρμηνείαν) καὶ κυνηγὸς, πολλάκις
ἐπισκεφθεὶς τὰ παρακείμενα ὀρυγοφόρα Ἀλλεγρανά».

Ἐν Ἐργαστηρίοις, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1879. Ν. Α.

ΤΟ ΛΑΥΡΙΟΝ

δύνασθε νὰ ἐπισκεφθῆτε ἐξ Ἀθηνῶν διὰ ξη-
ρᾶς ἢ διὰ θαλάσσης. Ἡ κατὰ γῆν πορεία οὐδὲν
ἔχει τὸ ἐπαγωγὸν ἢ περιεργίας ἀξίον, ἰδίως
ὅταν γίνεται δι' ἐνὸς τῶν ἐκτελούντων τὴν
συγκοινωνίαν λεωφορείων.

Διὰ θαλάσσης ἔρχονται οἱ μὲν πολιτικοὶ ἐπὶ
ἀτμοτελωνιδῶν καὶ ὀπλιταγωγῶν, οἱ δὲ διπλω-
μάται διὰ τῶν εἰς Πειραιᾶ σταθμευόντων
πλοίων τῶν ξένων δυνάμεων· οἱ ἀπλοὶ ἰδιῶται
λαμβάνουσιν εἰσιτήριον ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἀτμο-
πλοίου «Λαυρίου», ἀναπαυτικοῦ μέσου συγκοι-
νωνίας tempo permettendo.

Ὁ μικρὸς λιμὴν τῶν Ἐργαστηρίων, κείμενος
ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ἀττικῆς με-
ταξὺ τοῦ λιμένος Ὀρικοῦ καὶ Σουνίου καὶ σχεδὸν
φραττόμενος ὑπὸ τῆς ἐγγύτατα καὶ ἀπέναντι
κειμένης Μακρονήσου, κοσμεῖται καθ' ὅλον αὐ-
τοῦ τὸν αἰγιαλὸν ὑπὸ ἀπεράντου προκυμιάς ἐκ
Γάτζας, μελανοφαίου μίγματος ἐξερχομένου ἀ-
φθόνως ἐκ τῶν καμίνων ὡς ἀχρήστου περιττώ-
ματος, καὶ μεταφερομένου ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὴν
παραλίαν δι' ἀμερικανικοῦ σιδηροδρόμου. Ἐ-
σχηματίσθη οὕτω κατὰ μικρὸν ἰδανικὴ τις προ-
κυμιά, περίεργος μὲν τὴν ὄψιν, ἀπρόσιτος δὲ
καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ῥωμαλεωτάτους πόδας καὶ
τὰ τελειότατα ὑποδήματα ἐνεκα τοῦ ἀκανο-
νίστου καὶ τραχείος σχήματος τῶν τεμαχίων τῆς
ἐν λόγῳ Γάτζας.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ λιμένος, ἀκριβῶς ἀπέναντι
τοῦ στομίου, κεῖται ἡ οἰκία τῆς Διευθύνσεως
τῶν Μεταλλουργείων, πρὸς νότον αὐτῆς τὰ πα-
ραπήγματα τῶν καμίνων, χωριζόμενα ὑπὸ μι-
κρᾶς πλατείας, πρὸς βορρᾶν δὲ τὸ Τελωνεῖον
καὶ ἡ οἰκία τοῦ κ. Σερπιέρη. Ἀπὸ τῶν παραπηγ-
μάτων ἀρχομένη καὶ διήκουσα μέχρι τῆς κορυ-
φῆς γειτονικοῦ λόφου φαίνεται ἐπὶ τῆς κλιτύος
λευκὴ γραμμὴ ἀπολήγουσα εἰς καπνίζοντα πύ-
ρον· εἶνε ἡ μεγάλη καπναγωγὸς, ἡ ἀπορροφῶσα
καὶ ἀπομακρύνουσα τοὺς ἐκ τῶν καμίνων δια-
πυρπομένους καπνοὺς.

Ταῦτα καὶ τινες οἰκίαι πρὸς τὸ βόρειον μέ-
ρος τοῦ λιμένος, ἀπαρτίζουσαι τὴν συνοικίαν τοῦ
Νυκτοχωρίου, εἶνε ὅσα δύναται τις νὰ ἴδῃ με-
χρὶ τοῦ ἀγκυροβολήσῃ τὸ ἀτμόπλοιον.

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κωμοπόλεως Ἐργαστηρίων
δὲν παρουσιάζει ἐκτακτὸν τινα θέαν. Αἱ οἰκίαι
εἰσὶ κανονικῶς ἐκτισμέναι εἰς τὰ πλευρὰ γηλό-
φου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποῦ ὑφύεται ὁ ἄ-
γιος Ἀνδρέας. Ἐκεῖθεν δύναται τις ν' ἀπαριθ-
μήσῃ ὅλα τὰ δυνατὰ συστήματα καπνοδόχων ἢ
καπναγωγῶν, νὰ ἴδῃ ἀτμαμάζας ἐλκούσας σει-
ρὰς φορεῖων μεταλλοφόρων, καὶ νὰ θαυμάσῃ μό-
νον τὸν κολοσσὸν τοῦ μεγάλου πλυντηρίου, ἐκ-
τεινόμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς γιγαντιαῖον Π.

Εἰς Λαύριον μετέβην* τὸ πρῶτον διὰ ξηρᾶς
ἐπὶ μικροῦ ἀνοικτοῦ ἀμαξίου. Ἀργοπορήσας εἰς
τοὺς καθ' ὁδὸν σταθμοὺς ἐν τοῖς ἀπαντωμένοις
χωρίοις, κατελήφθην ὑπὸ τῆς νυκτὸς πολὺ ἀ-
πέχων ἀκόμη τοῦ Λαυρίου, ὑπὸ σφοδρᾶς δὲ κα-
ταιγίδος ὅτε ἀπείχον ἔτι ἡμίσειαν ὥραν.—Ἐ-
φθασα τέλος περὶ τὸ μεσονύκτιον διάδροχος,
δυσανασχέτων καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς γνωστῆς
ἐντυπώσεως, ἣν αἰσθάνεται ὁ θάνατος νύκτα εἰς
ἄγνωστον μέρος, μετ' ὀλίγον δὲ εἰσηρχόμενος εἰς
ὑψηλὸν δωμάτιον, ὅπερ φιλοξένως μοι ἔχορη-
γήθη παρὰ τοῦ γραφείου τῆς διοικήσεως τῶν
Μεταλλουργείων.

Ἀποσυρθέντος τοῦ ὀδηγήσαντος ὑπηρετοῦ,
καὶ μόλις ἀπαλλαγείς τῶν ἀποσταζόντων ἐνδυ-
μάτων μου, ἔσπευσα πρὸς τὸ παράθυρον ὅπου
μὲ εἴλκυε κρότος τις ὑπόκωφος, μυκητὸς συνε-
χῆς καὶ ἀνεξήγητος, συνοδεύων ἀλλοκότως τὸν
θόρυβον τῆς καταιγίδος. Ἐκεῖ ὅμως μὲ περιέ-
μενε θέαμα, ἀφυπνίσαν ὅλας τὰς μυθολογικάς
μου ἀναμνήσεις.

Ἐν μέσῳ πυκνοῦ ἀτμοῦ καὶ λάμψεως ποῦ
μὲν ἐρυθρᾶς ποῦ δὲ ὠχροπρασίνου διεκρίνα σει-
ρὰν στοῶν ἀπαρτιζουσῶν μακρὸν οἰκιδόμημα,
ὅπερ, κατὰ τὸ φαινόμενον, ἐλυμαίνετο ἐσωτε-
ρικῇ πυρκαϊᾷ. Φλογεροὶ ὅφεις εἴρπον ἀδιαλεί-
πτως πρὸ τῶν φωτεινῶν ἐκείνων ἀψίδων, ἀφα-
νιζόμενοι καὶ ἀναφανιόμενοι ἀλλήλοδιαδόχως.
Μάζαι πυρὸς ἐξεκυλίνοντο βαθυμυδὸν ἀμαυροῦμε-
ναι ἐν τῷ σκότει. Ἡ λάμψις ἔπαυε κατὰ δια-
λείμματα, ἵνα ἐμφανισθῇ μετ' ὀλίγον μεγαλει-
τέρα. Ἀπομεικρυνόμενοι δὲ κρότοι ὥσπερ τρο-
χῶν κυλιόμενοι καὶ πλαγγὴ σφυρηλατουμένου
σιδήρου συνεπλήρουν τὴν ταρατάρειον ταύτην γέ-
ενναν, ἐν τῇ ὁποίᾳ

Errant exangues sine corpore et ossibus umbræ

Τὴν ἐπιούσαν λαμπρὸς ἥλιος κατηύγαξε τὸν
οὐρανὸν καὶ μοι ἐπέτρεπε νὰ θαυμάσω οὐχὶ
πλέον φανταστικά παγόγραμματα, ἀλλὰ τέλειον
μεταλλουργικὸν ἐργοστάσιον ἐν ὅλῃ τῇ παιδρά-
τητι προώτης ἐργασίας.

Αί στοαὶ πράγματι ἀποτελοῦσι τὴν πρόσοψιν μακρῶν παραπηγμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἐν ἐνεργείᾳ δέκα ἕως δώδεκα κάμινι, χωνεύουσαι καθ' ἑκάστην περὶ τοὺς διακοσίους πεντήκοντα τόννους μεταλλευμάτων καὶ ἀποδίδουσαι περὶ τοὺς εἴκοσι τόννους μολύβδου.

Αἱ πρῶται ὕλαι, ἃς κατεργάζεται ἡ Ἑταιρία τῶν Μεταλλουργείων, συνίστανται κυρίως εἰς ἐκβολὰδας καὶ σκυριόχους ὕλας, τὰς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι ἐνεκα τῶν ἀτελῶν μέσων ἐξορύξεως, ἐμπλουτισμοῦ καὶ καμινείας ἀφῆκαν ἀχρησιμοποίητους εἰς ποσότητος κολοσιαιάς. — Αἱ ὕλαι αὗται, μεταφερόμεναι ἐκ τῶν διαφόρων θέσεων διὰ τοῦ σιδηροδρόμου καὶ ἀμαξίων, σωρεύονται ἐπὶ τοῦ ὀπισθεν μέρους τῶν παραπηγμάτων καὶ ἐκεῖθεν ῥίπτονται εἰς τὰς καμίνους διὰ θυρίδος ἀνοιγομένης εἰς τὴν κορυφὴν ἐκάστης.

Ἐκατοστὺς ῥωμαλέων ἐργατῶν, χειρίζοντων πτύα, σφύρας, λωστοὺς, λαβίδας, χειραμάξας καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐργαλεῖα, ἀσχολεῖται ἀκαταπαύστως περὶ τὴν θεραπείαν τῶν καμίνων τούτων, ἔχουσιν ἀναβολὴν σεβασμίων Ματρωνῶν.

Τὸ κάτω ἥμισυ μέρος, ἐν τῷ ὁποίῳ κυρίως τελεσιουργεῖται ἡ τῆξις καὶ ὁ ἀποχωρισμὸς τοῦ μολύβδου ἐκ τῶν ἄλλων οὐσιῶν, εἶν' ἐκτισμένον διὰ πλίνθων πυριμάχων (réfractaires). Τὸ δὲ ἀνώτερον σχηματίζει παμμέγεθες κάλυμμα ἐκ σιδηροφύλλων, συγκοινωνοῦν δι' εὐρέων σωλήνων μὲ τὴν μεγάλην καπναγωγόν.

Κατὰ τὴν βᾶσιν ὑπάρχει ὁπὴ ἐμφρασσομένη διὰ σιδηρᾶς ράβδου, ἐκ τῆς ὁποίας δις ἢ τρίς τοῦ ἡμερονοκτίου ἐκρέει ὡς ἀπὸ κρουνοῦ ἐντὸς μικροῦ λάκκου ὁ τακεὶς μολύβδος, ἀναπέμπων πυκνοὺς ἀτμοὺς καὶ διαγέων φῶς ἄπλετον. Ὁ ὀλίγον ὅμως ἀνωτέρω ὑπάρχει ἄλλη τις μικρὰ ὁπὴ, ἐκ τῆς ὁποίας ἀδιαλείπτως ἐκχύνονται αἱ ἀχρηστοὶ οὐσίαι (Γάτζαι) ἐν ἐπίσης ῥευστῇ καταστάσει. Ταύτας ὑποδέχονται κωνικοὶ ἀμφορεῖς ἐκ χυτοσιδήρου, εὐκόλως προσαρμοζόμενοι εἰς ζεύγος τροχῶν, ἐν' ἀποκλίωνται μακράν.

Τὸν μολύβδον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν βαθμηδὸν σχηματιζομένου στρώματος ἐξαφρισμάτων χύνουσι, λαμβάνοντες ἐκ τοῦ λάκκου διὰ μεγάλων κοχλιαρίων, ἐντὸς τύπων (moules), ὅπου τὸν ἀφίνουσι μεχριστῷ συμπαγεῖς λάβη τὸ σχῆμα τῶν γνωστῶν χελωνῶν (saumons) καὶ καταστῇ ἐμπορεύσιμος.

Ἐλθισμένησα νὰ ἐξηγήσω τὸν ὑπόκωπον θόρυβον, ὅστις ἐν ἀρχῇ ἐπληξε τὰ ὦτά μου. Ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ Μεταλλουργείου, ὁ ἀκούητος φουσητῆρ, εἰσπέμπων δι' ἀενάων περιστροφῶν ἰσχυρὸν ῥεῦμα ἀέρος ἐντὸς τῶν καμίνων, μεθ' ὧν συγκοινωνεῖ διὰ καταλλήλων ἀγωγῶν, ἐκπληρῶν οὕτω τὴν αὐτὴν λειτουργίαν, ἣν καὶ τὸ μικρὸν φουσερόν, δι' οὗ ζωपुरοῦμεν ἐκ τῆς θυρίδος τὴν θερμότητα.

Ἐμακρηγόρησα περὶ τοῦ ἐν Ἑργαστηρίῳ Με-

ταλλουργείου, ὡς ὄντος μοναδικοῦ τοιοῦτου ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐκπληροῦντος εὐεργετικὸν σκοπὸν διὰ τῆς χορηγίας πόρου ζωῆς εἰς ὑπερδισχιλίους ἐργάτας.

Ἄν ποτε ἐπισκεφθῇτε τὸ Λαυρίου, κ' ἔχετε τινα γνῶριμον παρὰ τῇ Γαλλικῇ Ἑταιρίᾳ τῶν Μεταλλείων, ζητήσατε τὴν ἄδειαν νὰ καταβῇτε ἐντὸς τῶν ὑπογείων ἐργασιῶν τῆς.

Τούτου ἐπιτευχθέντος, θὰ σᾶς τοποθετήσωσι μεταξὺ δύο σιδηρῶν τετραγώνων δίσκων, ἀποτελούντων τὴν βᾶσιν καὶ κορυφὴν εὐμεγέθους κλωβοῦ (cage), αἰωρημένου ἐπὶ τοῦ στομίου φρέατος. — Μετ' ὀλίγον τρεῖς ἐλαφροὶ κρότοι κωδωνίσκου θ' ἀναγγεῖλωσι τὴν ἐπικαιρὸν στιγμήν, καὶ θὰ αἰσθανθῇτε οὐχὶ ἄνευ τινὸς συγκινήσεως ὅλον τὸ σύστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκεισθε, ἡρέμα κατερχόμενον. — Πάραυτα τὸ φῶς ἐκλείπει καὶ δὲν ἀκούεται εἰρὴ μόνον ὁ κροταλισμὸς τοῦ ἀτμοκινήτου ἐργάτου (trenil), κατὰ μικρὸν χαλαροῦντος τὸ σχοινίον ἀπὸ τοῦ ὁποίου κρέμασθε. Ἐνῶ δὲ ὑμεῖς ἐκασφαλίζετε διὰ τῆς χειρὸς τὴν ὑπαρξίν τοῦ πῆλινος, ὁ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δίσκου ἱστάμενος ὀδηγὸς θ' ἀνάψῃ τὸ σιγάρων του καὶ δύο λύχνους, ἐξ ὧν θὰ σᾶς προσφέρῃ τὸν ἕνα φιλοφρόνως.

Κατέρχεσθε οὕτως ἐπὶ τρία ἢ τέσσαρα λεπτά. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐλαφρὸς δονισμὸς θὰ σᾶς ἀναγγεῖλῃ τὴν ἀφίξιν, καὶ ἀποσυρομένων τῶν σιδηρῶν δρυφάκτων, ὑπ' ὧν περικυκλοῦται ὁ κλωβός, δύνασθε νὰ βαδίσητε πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἐργῶν θαυμαστῆς βιομηχανίας.

Ἐπεθύμουν πολὺ νὰ παρευρισκόμενῃ ἐκεῖ κατὰ τὴν πρώτην στιγμὴν, καθ' ἣν εἰσέδυσαν ἐκ νέου ἄνθρωποι μετὰ δισχίλια ἔτη ἐντὸς τῶν ὑπογείων τούτων κοιμητηρίων ἀρχαίου πολιτισμοῦ. — Θὰ ἦτο εὖρημα διὰ ποιητὴν ἢ στιγμὴ ἐκείνη, ὅτε δηλαδὴ ἀπεσφύρησαν τὰ ἐπὶ αἰῶνας ἐν τῷ φρέατι καταπεσόντα χρώματα, καὶ δύο ἑποχαὶ τοσοῦτω διάφοροι, τοσοῦτω ἀπομεμακρυσμένοι ἀλλήλων, ἐχαιρετίσθησαν ἐν τῷ σκοτεινῷ ἐκείνῳ βᾶθει.

Ἦδη ὁ ἔρρυθμος κρότος τοῦ λωστοῦ διατρύπωντος τὸν λίθον καὶ αἱ συχναὶ τῶν ὑπονόμων ἐκρήξεις ἀγγέλλουσιν εἰς τὸν ξένον ὅτι ἡ νεώτερα ἐπιστήμη, βαδίζουσα ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τῆς ἀρχαίας, συμπληροῖ τὸ ἔργον τῆς προόδου μέχρ' ἐγκάτων τῆς γῆς.

Αἰθουσαι, φρέατα, στοαὶ διαδέχονται ἀλλήλα τοσοῦτω συνεχῶς καὶ ποικιλοτρόπως, ὥστε ὁ κατερχόμενος, ἐκτὸς τοῦ ὅτι χάνει τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, δὲν ἀναγνωρίζει πλέον οὔτε τὰ μέρη, ἀφ' ὧν διήλθε δις καὶ τρίς κατὰ τὴν περιπλάνησίν του. Μετὰ δύο δὲ ἢ τρεῖς ὥρας, ὅτε κεκμηκὼς καὶ ἀνήσυχος ἐρωτᾷ τὸν ὀδηγόν του περὶ τοῦ τέρματος τῆς ὑποχθονίου ταύτης πορείας, αἰφνης εὐρίσκειται πρὸ τοῦ κλωβοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατέβη.

Ἡ ἀνοδος εἶνε φαιδρωτάτη. Τὰ ὄρεϊνὰ τοπεῖα, ἐφ' ὧν εὐρίσκονται τὰ στόμια τῶν φρέατων, παρίστανται νέαν περιβεβλημένα χάριν, καὶ τὸ στήθος εὐχαρίστως διαστέλλεται πρὸς ὑποδοχὴν τῆς καθαρᾶς ἀτμοσφαιρας.

Ἐν μικρῇ χαρτοφυλακίῳ, μεταξὺ λευκῶν φύλλων συμπεπιεσμένην, διατηρῶ ἀνεμώνην λεπτὴν καὶ χαρίεσσαν, ἣν ἔδρεψα ἀπὸ τοῦ βᾶθους τοῦ Χάους. — Ἀλλὰ τὸ Χάος ἐνταῦθα δὲν εἶνε ἀπαίσιος βόθρος, οὔτε τις ἐρεβώδης ὁπή, ὥστε νὰ εἴπωσι περὶ τοῦ κατερχομένου, ὡς περὶ τοῦ Ὀρφέως:

Βαίνει μόλις ἀναπνέων
καὶ μὲ τρίχας ὠρθωμένας.
Οὐδαμοῦ φῶς βλέπει πλέον,
προχωρεῖ ψηλαφητὶ,
καὶ ὁ ποὺς αὐτοῦ πατεῖ
εἰς σκιάς διερχομένας.

Ὅχι· τὸ Χάος τοῦ Λαυρίου εἶνε μέγα κυκλωτέρης ἀνοιγμα, προσελθὼν πιθανώτατα ἐκ τῆς καταπτώσεως ἀρχαίας ἐργασίας, ἐν τῷ βᾶθει τοῦ ὁποίου, τουτέστι πεντήκοντα περίπου μέτρα κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, βλαστάνουσι θάμνοι καὶ χλόη ἐπισύρουσα τὰ ποιμένα. Ἡ δὲ κατάβασις εἰς αὐτὸ γίνεται ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους, ὅπου ὁ βράχος δὲν εἶνε κάθετος, ἀλλ' ἀποκλίνει ὡς τραχὺς κατήφορος.

Τὸ ἀνοιγμα τοῦτο κεῖται ἐπὶ χλοεροῦ ὄροπεδίου, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχοντος τῶν Ἑργαστηρίων καὶ ὀνομασθέντος ὑπὸ τῶν πρότερον ἐργασθέντων Γάλλων μεταλλευτῶν Plateau-Berzéko.

Προπετὴς βράχος, κρημνὸς ἀλίπληκτος, ἐστεμμένος δι' ἐρείπιων ἀρχαίης δόξης καὶ μεγαλείου, ὑψοῦται ὑπερηφάνως ἐκεῖ τὸ Σούνιον καὶ δεσπόζει τοῦ Αἰγαίου.

Παράδοξοι σκέψεις κατέκλυσαν τὴν κεφαλὴν μου, ὅτε τὸ πρῶτον ἀνελθὼν μόνος ἐπὶ τοῦ Σουνίου, ἀνεκάλυψα ἐπὶ μιᾶς τῶν σωζομένων ἀνατολικῶν στηλῶν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς κεχαργμένον διὰ μικρῶν ἀγγλικῶν χαρακτῆρων ἐν ὀνόματι Byron

Η ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ, βραβευθεῖσα παρὰ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας].
Συνήχη καὶ τέλος· εἰς σελ. 769.

ΙΣΤ'

Ἀφοῦ ἔμεινε μόνος ὁ Μαυρίκιος, ἐνέπεσεν εἰς τοιοῦτον χάος συγκεχυμένων ἰδεῶν καὶ ἀντιθέτων αἰσθημάτων, ὥστε ἡ λεπτοτάτη ἀνάλυσις τοῦ ἐμπειροτέρου ψυχολόγου ἤθελε δυσκόλως διακρίνει αὐτά. Προέμψας τὸν σίρ Ἐδουαρδὸν μέχρι τῆς κλίμακος, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κλίνης του ὥστε καταβληθεὶς ὑπὸ τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀκούσει, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡσθάνθη φρι-

κῶδες καὶ ἀκατονόμαστον ἄλγος, ἔπειτα δὲ εἰδος ἐξουδενώσεως. Ἡ ταραχὴ τῶν αἰσθησέων του κατεπραυνθῆ κατ' ὀλίγον, ἡ ἀντίληψις του διηγήθη σαφῆς καὶ καθαρά, ἐντὸς μικροῦ δὲ γλυκὺ φῶς ἐφάνη ἐπὶ τοῦ μετώπου του, ὡς ἡ πρώτη τῆς αὐγῆς λάμψις. Καὶ ἦτο τῷ ὄντι ἡ αὐγὴ νέας ζωῆς. Οὐράνιον πῦρ ἀνέλαμψεν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς του, παιδικὸν μείδιμα ἀνέφξε τὰ ὠχρά του χεῖλη. Ἐπὶ πολὺ ἔμεινε σιωπῶν καὶ ἐκστατικός. Τέλος ἡ καρδιά του συνεκινήθη, αἰφνης δὲ δάκρυα ἔρρευσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ὡς δ' ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς Λάζαρος, ἔτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἐξετάζων τὴν καρδίαν του ὁ Μαυρίκιος εἶδεν ἐν αὐτῇ νεοθαλὲς ἄνθος καὶ ὠσφράνθη τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ· τὸ ἄνθος τοῦτο ἦτο ὁ ἔρω. Ἡγάπα! Ὅπως ἐνοήσῃ τις τὸ εὐφρόσυνον τοῦ αἰσθήματος τούτου, πρέπει νὰ ἐδοκίμασεν αὐτὸ ὁ ἴδιος περὶ τὰ τέλη προώρου φθινοπώρου, πρέπει νὰ ἡσθάνη ἀναβλαστάνον ἐν τῇ καρδίᾳ του νέον ἔαρ καὶ ἀναθάλλον ὑπὸ θείαν αὔραν τὸ ἄνθος τοῦτο τοῦ ἔρωτος, ὅπερ ἐνόμιζε διὰ παντὸς μαρνανθέν.

Ἡ εὐφροσύνη αὕτη δὲν διήρκεσε, διεδέχθη δὲ αὐτὴν ἡ ὀργὴ καὶ ἡ ἀπελπισία. Ὡς πτηνὸν ἐν τῷ αἰθέρι καιρίως πληγωθὲν, ὁ Μαυρίκιος κατέπεσε βάρεως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς πραγματικότητος. Ὁ δυστυχὴς! Ἡγάπα ὅτε δὲν ἦτο πλέον καιρὸς, ἀφικνεῖτο κατόπιν ἐορτῆς εἰς τὰς πύλας τοῦ παραδείσου, ἔβλεπε τὴν εὐδαιμονίαν καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεχαιρέτιζεν αὐτὸν διὰ παντός. Ἡ βιαία αὐτοῦ φύσις ἀνεξωπηρήθη καὶ τελευταῖον, ἐξεγύθη δὲ εἰς ζηλοτύπους ἐκφράσεις κατὰ τοῦ σίρ Ἐδουαρδ, ὅστις τῷ ἀφῆρει τὴν ζωὴν, ἐν τῇ παραφορᾷ δὲ τῆς ἀπελπισίας οὐδ' αὐτῆς σχεδὸν ἐφείσθη τῆς Μαγδαληνῆς. Ἐνεθυμῆτο τὴν συμπεριφορὰν τῆς ἐξαδέλφης του κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας, τὴν ἔβλεπε μειδιῶσαν πρὸς τὸν βαρυνέτον, καὶ ἡσθάνετο τὴν καρδίαν του σπαρταπομένην ὑπὸ τῶν ὀφρῶν τοῦ ἄδου. Δὲν ἠδύνατο νὰ παρηγορηθῇ σκεπτόμενος ὅτι ἴσως ἡπατᾶτο. Καὶ ἐὰν δὲν εἶχε παρατηρήσει τοὺς δύο νέους καὶ δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὴν πρόδον τῆς ἀμοιβῆς αὐτῶν ἀγάπης, ἡ ἀόριστος καχεξία ἣν ὑπέφερε τὸν ἐφώτιζεν ἀρκούντως, τὸ μαρτύριον ὅπερ ἐδοκίμαζε τῷ ἀπεδείκνυνεν ὅτι ἡ Μαγδαληνὴ ἡγάπα τὸν σίρ Ἐδουαρδ. Ἐβιάδιζεν ἀνήσυχος ἐν τῷ δωματίῳ του, ἀλλ' αἰφνης ἔστη αἰσχυρόναιος ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ παραφορᾷ.

Τί παραπεύσεις, ἄθλιε; ἀνέκραξε κύπτων τὴν κεφαλὴν. Μόλις ἐξεληθὼν τοῦ βορβόρου, ἐν ᾧ ἔσπυρε τὴν νεότητά σου, παραπεύσεις διότι δὲν ἡγαπᾶσαι, δυσανασχετεῖς βλέπων ὅτι προτιμᾶται καρδιά εὐγενής, ἀρετὴ ἀκηλίδωτος, συνειδήσεις οὐδέποτε πταίσασα! Τί ἐπραξας ὅπως γείνης ἄξιος τῆς ἀγάπης, ἥτις σοὶ φαίνεται σήμερον τὸ ἄκρον ἀγαθόν; Ἐπὶ δύο ἔτη εἶχες τὸν θησαυρὸν τοῦτον πρᾶχειρον, τί ἐπρα-

έξας όπως φανής άξιος αυτού; Τόν παρεγνώρι-
σας, τόν περιεφρόνησας, τόν κατεπάτησας, τώρα
δὲ ἐξάνιστασαι σκεπτόμενος ὅτι ἄλλος θὰ τόν
ἀποκτήσῃ! Εἰς ἀμοιβήν τῶν ὕβρεων, δι' ὧν ἐπό-
τισας τὸ ἀξίεραστον πλάσμα, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς
ἔθεσεν ὑπὸ τὴν προστασίαν σου, δὲν σοὶ ἀρκεῖ
ὅτι σὲ ἐξήγαγε τοῦ βαράθρου; δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἀ-
πέπλυνε τὸν βόρβορον τῆς ψυχῆς σου καὶ σὲ ὠ-
δήγησεν εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν; Εἰς ἀμοιβήν τῶν
ἀνάνδρων ὕβρεων σου, εἰς ἀντίτιμον τῆς σκληρό-
τητός σου, τῆς αἰσχροῦς διαγωγῆς σου, φρονεῖς
ὅτι σοὶ ὀφείλει τὸν ἔρωτά της; Σιώπα, μέινε ἐν
τῷ σκότει, εὐχαρίστει δὲ τὸν Θεόν, ὅστις σοὶ
ἐπιτρέπει νὰ τὴν ἀγαπᾷς.

Οὐδέποτε ὁ Μαυρίκιος ἔκλαυσε μετὰ τσαού-
της πικρίας τὰ ἀμαρτήματα τοῦ παρελθόντος
αὐτοῦ, οὐδέποτε ἐνθυμούμενος τὰς παρεκτροπὰς
τοῦ ἔχουσε δάκρυα τοσοῦτον θερμά, οὐδέποτε ἡ
συνειδήσις τοῦ τὸν ἡλεγεῖν αὐστηρότερον. Πρῶ-
τον ἤδη ἀντελαμβάνετο τὸ μέγεθος τῆς συμφο-
ρᾶς του, ἡ ψυχὴ του ἠνοίγετο εἰς τὸ αἶσθημα
τῆς εὐδαιμονίας, τὴν ὁποίαν καίτοι πλησίον κει-
μένην, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ. Τώρα, ἔλεγεν,
ἐὰν εἶχον ἀκολουθήσει πάντοτε, ὡς ὁ σὶρ Έ-
δουαρδ, τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος, θὰ ἦμην ἐν
τῷ οἴκῳ τῶν πατέρων μου μετὰ τῆς Μαγδα-
ληνῆς, ἥτις θὰ μὲ ἡγάπα ἴσως, καθότι θὰ ἦμην
ἄξιος τοῦ ἔρωτός της.

Ὁ ἀληθινὸς ἔρωτος εἶναι ταπεινός, ὑπομονητι-
κός, ἔτοιμος εἰς πᾶσαν θυσίαν. Τί ἠδύνατο νὰ
προσφέρει ὁ Μαυρίκιος εἰς τὴν ἐξαδέλφην του;
Εἰ καὶ εἶχε θάβρος καὶ ἐπιμονήν, εἰ καὶ τὰ ἔργα
αὐτοῦ εἶχον φήμην τινά, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἡ
φήμη αὕτη ἤθελε διαρκέσει, οὐδέποτε ἤθε-
λε δυνήθῃ νὰ παράσῃ αὐτῇ ἡ βίον πενιχρόν
καὶ περιωρισμένον. Νυμφουμένη τὸν σὶρ Έ-
δουαρδ ἡ Μαγδαληνὴ ἤθελεν ἀποκτήσῃ τὴν
ἀνήκουσαν αὐτῇ ἐν τῇ κοινωνίᾳ θεσιν. Ἐὰν λοι-
πὸν εἴλκευεν αὐτὴν πρὸς αὐτὸν αἶσθημα ἀγάπης
καίπερ ἀσθενές, ὥφειλεν ἄρᾳ γε ὁ Μαυρίκιος ν'
ἀντιταχθῇ εἰς αὐτό; Δὲν εἶχεν ἀπεναντίας κα-
θῆκον νὰ ἐνισχύσῃ αὐτὸ παντὶ σθένει καὶ νὰ θυ-
σιάσῃ τὰ πάντα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Μαγ-
δαληνῆς; τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπεδέχετο ἀμφιβο-
λίαν, ὁ δὲ Μαυρίκιος ἀπεφάσισε πᾶρξυτα.

Σιωπηλὸς καὶ τεθλιμμένος διήλθεν, ὡς συνή-
θως, τὴν ἐσπέραν μετὰ τῆς ἐξαδέλφης του, ἥτις
κατ' ἀντίθεσιν, συμβαίνουσιν ἐνίοτε μεταξὺ οἰ-
κείων, ἦτο εὐθυμοτάτη. Ὁ Μαυρίκιος τὴν πα-
ρετῆρει μελαγχολικῶς, οὐδεμίαν δὲ λέξιν προε-
κάλεσε παρ' αὐτῆς, οὐδὲ ἐν βλέμμα δυνάμενον
νὰ κλονίσῃ τὴν ἀπόφασίν του. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀ-
ποσυρθῇ, παρεκάλεσε τὴν Μαγδαληνὴν νὰ ψάλῃ
τὸ Χαῖρε! τοῦ Σούβερετ, τὸ ὁποῖον εἶχε τοσοῦτον
συγκινήσει αὐτὸν πρὸ τινος καιροῦ. Ἡ νεᾶνις
προθύμως ὑπήκουσεν, εἶπερ ποτὲ δὲ ἡ φωνὴ της
ὑπῆρξε συγκινητικὴ καὶ γλυκεῖα. Ὅτε δὲ ἔπαυ-

σεν, ὁ Μαυρίκιος ἠγέρθη, ἐφίλησε τὰς χεῖρας
τῆς ἐξαδέλφης του, ἔπειτα ἐξῆλθεν, ὅπως ἀ-
νακουφίσῃ τὴν καρδίαν του τοῦ πιέζοντος αὐτὴν
ἄχθους.

— Εἰσαι λυπημένος, κύριε Μαυρίκιε! τί ἔ-
χεις, ἀφέντη μου; εἶπεν ἡ Ὁρσολα πλησιάζουσα
αὐτὸν ἐν τῇ εἰσόδῳ.

— Τίποτε δὲν ἔχω, καλὴ μου Ὁρσολα, ἀπὴν-
τησεν ὁ Μαυρίκιος. Ἠξέυρεις ὅτι τώρα ἡ μελαγ-
χολία μου δὲν διαρκεῖ ποτέ. Φίλησέ με, καὶ εἰ-
μαι βέβαιος ὅτι θὰ μὲ περάσῃ.

Ἡ Ὁρσολα ἠσπάσθη τὸν Μαυρίκιον, ὅστις
τὴν ἠσπάσθη καὶ αὐτός. Εἰσελθὼν εἰς τὸ δω-
μάτιόν του δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ ἐπὶ
πλέον τὴν θλίψίν του, ἐξεδήλωσε δὲ αὐτὴν διὰ
λυγμῶν καὶ δακρύων, ἀποτίνων εἰς τὴν ἀνθρω-
πίνην ἀδυναμίαν τὸν τελευταῖον τοῦτον φόρον.
Τὴν ἐπαύριον, ἐγερθεὶς ἅμα τῇ πρωΐᾳ, ἐκάθισεν
παρὰ τὸν ὀκρίσαντά του, ποιούμενος δὲ τελείαν
τῶν ἐλπίδων του θυσίαν, κατέστειλε τὰς οἰμω-
γὰς του, καὶ ἔγραψε στερεῶς τῇ χειρὶ.

«Μαγδαληνὴ, ἐξεπλήρωσα τὴν ὑπόσχεσίν μου. Μὲ
παρεκάλεσας νὰ μείνω δύο ἔτη μετὰ σοῦ ἡ παρὰ σοῦ
ὁρισθεῖσα προθεσμία ἔληξε πρὸ τινων μηνῶν. Μοὶ ἐξή-
τησας δύο ἔτων αὐταπάρνησιν καὶ ἀφασίωσιν, σὺ δ'
ἔπραξας ὑπὲρ ἐμοῦ πλεονα ἢ ἐγὼ ὑπὲρ σοῦ. Διδάσκουσά
με τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας, τὸ ὕψος καὶ τὴν ἱερότητα
τοῦ καθήκοντος, ἐξήλειψας σχεδὸν ἐν ἐμοὶ τὰ ἔχνη τῶν
παρεκτροπῶν μου. Οἰονόηποτε καὶ ἂν ἦναι τὸ μέλλον
μου, θέλω τρέφει πρὸς σὲ αἰσθημα ἀδίδου εὐγνωμοσύνης
καὶ θέλω σὲ εὐλογεῖ, ἀλλ' οὕτε θέλω οὕτε δύναμαι νὰ
δεχθῶ ἐπὶ πλέον τὴν θυσίαν, ἣν μετὰ τσαούτης καρτε-
ρίας ἀνέλαβες, μὴ στέργων ν' ἀποδείξω τοιαύτην βά-
ναυσον φιλαυτίαν. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ ἐμοῦ τώρα,
πρόκειται περὶ σοῦ καὶ περὶ τῆς σῆς εὐδαιμονίας. Ὁ
σὶρ Έδουαρδ σὲ ἀγαπᾷ καὶ εἶναι ἄξιος τοῦ ἔρωτός σου.
Θὰ σὲ ἐξασφαλίσῃ τὴν πρέπουσάν σοι ἐν τῇ κοινωνίᾳ
θεσιν. Πρὸς ἐμὲ αἰσθάνεται, δὲν ἀμφισβᾷ, εὐκρινῇ
φιλίαν, θέλει δὲ ἀποτίσει τὸ πρὸς σὲ χρέος μου. Χαῖρε
λοιπὸν, ἀναχωρῶ. Μὴ φρόντιζε περὶ τῆς τύχης μου.
Γνωρίζεις ὅτι ἡ ἐργασία μου ἔφαρκε εἰς τὰς ἀνάγκας
μου. Μὴ φοβοῦ μήπως περιπέσω καὶ πάλιν εἰς τὸ σκό-
τος, ἐκ τοῦ ὁποῖου μὲ ἐξήγαγες; μυστηριώδης ἀσπὴρ μὲ
ὁδηγεῖ τοῦ λοιποῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν μὲ ἔδειξας.
Ἐὰν τυχὸν αἱ δυνάμεις μου ἐκλείψωσι, ἐὰν μὲ κατα-
λάβῃ ἡ ἀπόγνωσις, ἀρκεῖ νὰ βίψω βλέμμα ἐν τῇ καρ-
δίᾳ μου, ἐν ᾗ θέλω εὐρεῖ τὴν εἰκόνα σου. Θὰ ἐπισκε-
φθῶ τὸν οἶκον τῶν πατέρων μου, ὀφείλων τὴν ἱκανα-
ποίησιν ταύτην εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἱππότη. Θέλω νὰ
παρουσιασθῶ ἄγνός καὶ μεταβεβλημένος εἰς τὰ μέρη
ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μὲ εἶδον κατησχυμένον καὶ ἐξηυτελι-
σμένον. Ὁ πατήρ μου ἀπέθανε μακρὰν μου, χωρὶς νὰ
δῶσω αὐτῷ τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν. Ἡ ἐπίσκεψίς μου
αὕτη θέλει καταπραῖνει τὴν ταρχήν τῆς συνειδήσεώς
μου, μετὰ ταῦτα δὲ θὰ πορευθῶ ὅπου μὲ ὁδηγήσῃ ὁ
Θεός. Χαῖρε καὶ πάλιν, Μαγδαληνὴ, ἔσο εὐδαίμων! Ἐγὼ
νὰ ἐνθυμῶμαι ἄνευ πικρίας τὰς ἡμέρας, τὰς ὁποίας δι-
ήλομεν ὁμοῦ!

Ὁ ἀδελφός σου ΜΑΥΡΙΚΙΟΣ.

Διπλώσας τὴν ἐπιστολήν, ἔγραψεν ἐπ' αὐτῆς
τὸ γλυκὺ ὄνομα τῆς Μαγδαληνῆς, καὶ κατέθεσεν
αὐτὴν ἐπὶ τῆς πλακὸς τῆς καμίνου. Κατὰ τὴν
στιγμὴν ἐκείνην εἶδε τὸν Μαρσῶ καὶ τὴν σύζυ-
γόν του ἐργαζομένους ἤδη παρὰ τὴν καίτιδα τῶν

τέκνων των, καὶ ἐχαίρεισεν αὐτοὺς μετὰ φιλο-
φροσύνης, θεωρήσας δ' ἐπὶ τινὰς στιγμὰς μετὰ
πόθου τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, ὧν ἀ-
πῆλauen ἡ μικρὰ οἰκογένεια, παρεσκεύασε τὰ
τῆς ἀναχωρήσεώς του. Ἐπειτα ἔζωσεν ἐπὶ τῆς
ἐργατικῆς αὐτοῦ στολῆς δερματίνην ζώνην, ἔθε-
σεν ἐπὶ τῶν ὤμων του σάκκον στρατιωτικὸν
περιέχοντα τὴν περιουσίαν του ὅλην, καὶ ἔλα-
θεν ἀνὰ χεῖρας τὴν ῥάβδον τοῦ περιοδεύοντος
ἐργάτου, ῥίψας δὲ βλέμμα συγκινημένον περὶ
τὸ μικρὸν δωμάτιον, ὅπου εἶχεν εἰσελθεῖ πλήρης
φιλαύτου ἀναληθσίας καὶ ὀκνηρίας καὶ ἀσελ-
γείας, ἐξῆλθεν αὐτοῦ, ἀφοῦ διὰ τῆς ἐργασίας ἀ-
νεκαινίσθη, διὰ τῆς θυσίας δὲ ἠγνίσθη καὶ διὰ
τοῦ ἔρωτος ἀνέκτησε τὴν νεότητά αὐτοῦ.

ΙΖ'

Ἐνόσω ἔμεινεν ἐν Παρισίοις, ἡ θλίψις αὐτοῦ
ὑπῆρξε μεμιγμένη μετὰ κρυφίου ἐρεθισμοῦ, ἡσθά-
νετο δὲ κλονιζομένην τὴν γενναίαν ἀπόφασιν τοῦ
ν' ἀποχωρισθῇ τῆς Μαγδαληνῆς, ὥσει ὑπελείποντο
ἐν τῇ μεγαλοπόλει τινὲς τῶν ἀπαισιῶν ἐπη-
ρειῶν, εἰς ἃς εἶχεν ὑποκύψει ἄλλοτε. Ἀφοῦ ἄ-
παξ ἐξῆλθε τῶν Παρισίων καὶ ἀνέπνευσε τὸν
ζωογόνον τῶν ἀγρῶν ἀέρα, ἐνώπιον τῆς φύσεως
ἡ ὀργή του κατέπεσεν, ἡ καρδία του ἐκάμθη,
ἐν δὲ μόνον αἶσθημα κατέλαβεν αὐτὸν ἐξ ὅλο-
κλήρου, ὁ πρὸς τὴν Μαγδαληνὴν ἔρωτος του. Κατὰ
τὴν ἐποχὴν τοῦ θυελλώδους βίου του, ὃν μωρῶς
ἐξελάμβανεν ὡς βίον περιπαθῆ, ὁσάκις ἀπῆντα
ἐμ πόδιον εἰς ἐπιθυμίαν τοῦ τινος, ἦν διὰ πει-
σματώδους μόνον πάλιν ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώ-
σῃ, ἡσθάνετο ἀγανάκτησιν ἡ μῖσος ἐπὶ τῇ ἀντι-
στάσει ταύτῃ. Δὲν κατενόει τὸν ἔρωτα ἄνευ τῆς
ἀπολαύσεως, ἤθελε δ' ἐκ καρδίας γελάσει ἀ-
κούων ὅτι δύναται τις νὰ αἰσθανθῇ ἐν τῷ ἔρωτι
εὐδαιμονίαν ἀνεξάρτητον τοῦ ἐρωμένου προσώ-
που. Τώρα μόνος ὢν διέβλεπε τὸ ὕψος καὶ τὴν
ἱερότητα αἰσθήματος, τοῦ ὁποῖου εἶχεν ἀσπασθῇ
μέχρι τοῦδε τὴν βάνουσον εἰκόνα ἀπεμακρύ-
νετο τῆς Μαγδαληνῆς, ἐνῶ δὲ ἡ καρδία του ἐ-
τήκετο διὰ τὸν ἀποχωρισμόν τοῦτον, ἡσθάνετο
οὐχ ἥττον εὐφροσύνην ἀνεξήγητον ἐν τῇ θλίψει
του. Ἐν τῇ ἐκουσίᾳ αὐτοῦ ἀπομονώσει, ἐν τῇ
ἐξορίᾳ ἣν ἑαυτῷ ἐπέβαλλεν, ἀπῆλauen χαρὰν μεί-
ζονα ἢ ἐν τῇ μέθῃ τῶν κεκορεσμένων παθῶν.
Δὲν ἡγαπᾶτο μὲν, ἀλλ' ἐγίνωσκεν ὅτι ἐδικαιοῦτο
νὰ ἐμπνεύσῃ ἔρωτα, ἡ δὲ συνειδήσις τῆς ἠθικῆς
αὐτοῦ ἀξίας τῷ ἐνέπνεε δικαίαν ὑπερηφάνειαν.
Δὲν ἡγαπᾶτο, ἀλλ' ἐχαίρειν ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, ἣν προσ-
έφερον εἰς τὴν γυναῖκα ἣν ἡγάπα, τῆς χαρᾶς
δὲ ταύτης οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τὸν στερήσῃ. Εἰς
τὴν εἰς Βαλτραβέρ ἐπίσκεψίν του δὲν τὸν παρε-
κίνηι μόνῃ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ν' ἀποτίσῃ τὸ πρὸς τὴν
μνήμην τοῦ πατρός του ὀφειλόμενον χρέος. Ἡ-
θελε πρὸς ταύτης νὰ ἰδῇ καὶ τὰ μέρη, ἐνθα εἶχε
τὸ πρῶτον ἀπαντήσει τὴν Μαγδαληνὴν, νὰ δια-
τρέξῃ τὰς ἀτραπούς, ὅπου εἶχεν ἀκούσει τὴν

φωνήν της, ἐκδηλῶν οὕτω τελευταῖον τὴν εὐ-
γνωμοσύνην αὐτοῦ. Προέβαινε θαρράλως, ἡσθά-
νετο δὲ διεγειρόμενον τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ του πρὸ
πολλοῦ ναρκωθὲν αἶσθημα τῶν καλλονῶν τῆς
φύσεως. Ἐπλησίαζον αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ
Μαῖου, ὁ δὲ ἥλιος ἐμειδία πρὸς τὴν γῆν. Αἱ καμ-
πύλαι τῶν λόφων, τὰ ποικίλα τοῦ ὀρίζοντος
χρώματα, οἱ τοῦ ἐδάφους διάφοροι σχηματισμοί,
ἕτερον ἀπροσδοκῆτως πῶς τὸν Μαυρίκιον. Βλέ-
πων τις τὸν ἀφελῆ αὐτοῦ θαυμασμόν, ἤθελε νο-
μίζειν ὅτι πρῶτον ἤδη παρευρίσκειτο εἰς τὰ θαύ-
ματα τῆς δημιουργίας. Ἡ κοπιώδης αὐτοῦ πο-
ρεία τὸν ὑψαρίσκει πολὺ μᾶλλον ἢ οἱ ἄλλοτε
περίπατοι αὐτοῦ, ὅτε λαμπροὶ ἵπποι ἔσυρον αὐ-
τὸν ἐντὸς πολυτελοῦς ἀμάξης. Ἡ κατὰ τὴν ἐ-
σπέραν ἀνάπαυσις, ἡ περὶ ὄρθρον ἀναχώρησις,
αἱ περὶ τὴν κοινὴν τράπεζαν συναντήσεις, οἱ καθ'
ὁδὸν ἀνταλλάσσόμενοι χαιρετισμοί, αἱ μετὰ τῶν
ἐντυγχανόντων παιδῶν συνομιλίαι, ἐφαίνοντο
αὐτῷ ἐπεισόδια ποιητικὰ ἀνανεοῦντα ἀνὰ πᾶσαν
στιγμὴν τὸ περὶ τὴν περιήγησιν αὐτοῦ ἐνδιαφέ-
ρον, μυοῦντα δὲ αὐτὸν εἰς τὴν ἰσότητά.

Τέλος τελευταία ἠθικὴ μεταβολὴ ἐπέστυψε
τὰς ἄλλας ὄλας.

Ἡ Μαγδαληνὴ εἶχε κατορθώσει ν' ἀναζωпу-
ρήσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Μαυρικίου τὸ αἶσθημα
τῆς θρησκείας, ἀλλ' εἶχε μάτην παρακαλέσει
αὐτὸν νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν προσευχὴν καὶ νὰ
ἐπικαλεσθῇ ἐν ταῖς θλίψεσιν αὐτοῦ τὴν ἐξ οὐ-
ρανοῦ παρηγορίαν, οὐδ' ἠδυνήθη νὰ πείσῃ αὐτὸν
νὰ εἰσελθῇ εἰς ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν λύπην ἐδέ-
δοτο νὰ ἐπαναφέρει αὐτὸν ἀνεπαισθήτως εἰς τὴν
πίστιν καὶ εἰς τὴν λατρείαν, ἃς μέχρι τοῦδε ἐ-
χλευάζε. Πᾶσα ἀληθινὴ θλίψις μᾶς ἀνυψοῖ πρὸς
τὸν Θεόν. Ὁ Μαυρίκιος ἐπέσθη περὶ τοῦτου,
διερχόμενος δὲ ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας μικροῦ
τινὸς χωρίου, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ὑπὸ ἀκατα-
σχέτου ὁρμῆς κινούμενος. ἦτο δὲ ἡ ἐκκλησία
μία τῶν πτωχῶν ἐκείνων, ἃς ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ κάλ-
λιον τῶν λαμπρῶν καὶ κεχυσμένων ναῶν. Ὁ
ἥλιος ἐφώτιζεν ἀμυδρῶς πῶς αὐτὴν διὰ τῶν μι-
κρῶν παραθύρων, ἀνθ' τοῦ ἀγροῦ ἐστόλιζον τὸν
βωμόν, ἐπὶ τῶν πλακῶν δὲ γυναῖκες τινες καὶ
γέροντες προσήχοντο γονυκλιεῖς. Ὁ Μαυρίκιος
γονυπετήσας καὶ αὐτὸς προσήυξατο ζητῶν συγ-
γνώμην παρὰ τοῦ πατρός διὰ τὰς παρεκτροπὰς
του, παρὰ τοῦ Θεοῦ δὲ ἐξαιτούμενος τὴν εὐδαι-
μονίαν τῆς Μαγδαληνῆς.

Τέλος μετὰ μονήρη πορείαν δεκαπέντε ἡμε-
ρῶν διήλθεν ἀγνωστος τὴν μικρὰν πόλιν, τὴν
γειννιάζουσαν εἰς τὸ Βαλτραβέρ. Ἡ ἐνδυμασία
τοῦ ἤρκει ὅπως καταστήσῃ αὐτὸν ἀγνωρίστον,
ἄλλως τε καὶ βλέπων τὸ ὑπερήφανον αὐτοῦ καὶ
γαληνιαῖον βλέμμα, τὴν εὐγενῆ καὶ ἀνδρικὴν ὁ-
φιν, πῶς ἦτο δυνατόν ν' ἀναγνωρίσῃ τις τὸν νεα-
νίαν ἐκεῖνον, τὸν πρὸ τριῶν ἐτῶν ὡς ἐξόριστον
εἰς Βαλτραβέρ ἐλθόντα; Τίς δύναται νὰ εἴπῃ

ποῖαι αἱ κατακυριεύσασαι αὐτὸν συγκινήσεις, ὅτε εἶδε κυματίζοντα εἰς Βελτραβέρ τὰ δένδρα τὰ σκιασάντα τὴν κοιτίδα αὐτοῦ, ὅτ' ἐπάτησε τὴν ἐσχατιὴν τοῦ δάσους, τὸ ὁποῖον τοσάκις διέτρεξε μετὰ τοῦ πατρὸς του καὶ τῆς μαρκησίας, ἐνθα ἡ Μαγδαληνὴ ἐνεφανίσθη αὐτῷ; Ἐπανερχόμενος πλήρης ζωῆς καὶ ἔρωτος εἰς τὰ ὠραῖα ταῦτα μέρη, ὅπου πρὸ τριῶν ἐτῶν ἦλθεν ἔχων τὴν συνείδησιν τῆς ἰδίας καταπτώσεως, ἐπεθύμει ν' ἀνακράξη πρὸς τὴν φύσιν ὅλην ἀποτεινόμενος ὅτι ἦτο νέος, ὅτι ἡδύνατο ν' ἀγαπήσῃ, ὅτι ἡγάπα, ὅτι ἡ ἀναγεννηθεῖσα αὐτοῦ ψυχὴ ἡσθάνετο θεῖαν εὐφροσύνην. Χαῖρε, ὦ φύσις, ἰδοὺ τὸ τέκνον σου! Αὖρα θάψουσιν ὡς ἄλλοτε τὸ μέτωπόν μου! Ἀναγνωρίσατε τὰ βήματά μου, βρῦα τῶν δασῶν καὶ χλόη τῶν λειμῶνων! Σκιρτήσατε ἐκ τῆς χαρᾶς δένδρα ὑπὸ τῶν πατέρων μου φυτευθέντα! Ἐβάδιζε βραδέως, αἱ δ' ἀναμνήσεις ἡγείροντο ἐνώπιόν του ὡς οἱ κορυθαλοὶ ἐν τῷ ἄγρῳ. Ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς δρυὸς ταύτης ἀνεπαύθη μετὰ τοῦ ἱππότου, ἐδῶ ἐκάθισεν ἡμέραν ὅλην ἀκούων τοὺς πρώτους ψιθυρισμούς, τοὺς πρώτους παλμούς τῆς νεότητος. Εἰς στροφὴν δενδροστοιχίας τινὸς ἀνεγνώρισε τὴν θέσιν, ὅπου κατὰ φθινοπωρινὴν ἐσπέραν ἀπῆντησε τὴν ἐξαδέλφην του, ἐνεθυμήθη δὲ πάσας τὰς λεπτομερείας τῆς ποιητικῆς ἐκείνης ἐσπέρας, ἐνεθυμήθη προσέτι ὅτι ἐν ἔτος μετέπειτα, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀναχωρήσεως, εἶχεν εὑρεῖ τὴν Μαγδαληνὴν καθημένην εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν.

Δυστυχῆ! ἀνέκραξε μετὰ θλίψεως, ποῖος σὲ ὦθει τότε κακὸς δαίμων; Ἦτο ἐδῶ, ὠραία ἡδὴ καὶ θελκτικὴ ὡς θεία νουθεσία, ὡς ἡ εἰκὼν τῆς εὐδαιμονίας, ἣν ἐγκατέλειπε. Διὰ τὴν αὐτὴν ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ δὲν ἐπέστρεψας οἶκαδε!

Ἦ ἡμέρα ἔφθινεν. Ὁ Μαυρίκιος πιεζόμενος ὑπὸ τῶν συγκινήσεων αὐτοῦ ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς χλόης, μετ' ὀλίγον δ' ἐγερθεὶς ἐπορεύθη πρὸς τὴν ἐπαυλιν. Μὴ γινώσκων ποῖοι οἱ κάτοικοι αὐτῆς, οὐδ' ἐπιθυμῶν, ὡς εἰκός, νὰ ἴδῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ αὐτούς, σκοπὸν εἶχε νὰ ῥίψῃ διὰ τῶν κιγκλίδων εὐσεβὲς πρὸς τὸν κῆπον βλέμμα καὶ ν' ἀποχαιρετίσῃ τὴν Ἐδέμ, ἣς εἶχε διὰ παντὸς ἐξορισθῆ.

Ἀφικόμενος εἰς τὰς κιγκλίδας, ἐστηρίχθη ἐπ' αὐτῶν, μηχανικῶς δὲ ἀνέφξε τὴν θύραν καὶ εἰσῆλθεν. Ὁ κῆπος ἦτο ἔρημος, ἤρχετο δὲ κατερχόμενον τὸ σκότος τῆς νυκτός. Ὁ Μαυρίκιος οὐδὲν ἄλλο ἤκουεν ἢ τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου μεταξὺ τῶν φύλλων, τὰς κραυγὰς τῶν εἰς τὰς φωλεὰς αὐτῶν καταφευγόντων πτηνῶν, τὸν κρότον τῶν ἰδίων βημάτων. Ἐπροχώρει ἡρέμα, στρέφων δὲ δενδροστοιχίαν ἐξ ἧς ἐφάνετο ἡ οἰκία, ἔστη καὶ ἔθεσε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους ἵνα καταστείλῃ τοὺς παλμούς τῆς καρδίας του. Τέλος

εἶδε... Ἠδύνατο ἄρα γε νὰ πιστεύσῃ τοὺς ἰδίους ὀφθαλμούς; Ἀνὴρ ἦτο ὄνειρον, ὁπτικὴ ἀπάτη, πλάνη τοῦ ἐξημιμένου αὐτοῦ ἐγκεφάλου; Ἠθέλησε νὰ ὀμιλήσῃ, ἀλλ' ἡ φωνὴ του ἐξέλειπεν. Ἠράδως, ἣν ἐκράτει, διέφυγε τὰς χεῖράς του, τὰ γόνατά του ἐκάμψθησαν, ἠναγκάσθη δὲ νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τινος δένδρου. Εἴκοσι βήματα μακρὰν καθημένοι ἐπὶ τοῦ ἐξώστου, ὃν ἐφώτιζον αἱ τελευταῖαι τοῦ ἡλίου ἀκτίνες, ἡ Μαγδαληνὴ, ὁ σὶρ Ἐδουαρδ, ὁ Πέτρος Μαρσῶ καὶ ἡ σύζυγός του συνωμίουν, ἐνῷ δύο παιδιὰ ἐκυλίωντο ἐπὶ τῆς χλόης. Αἴφνης ἡ Μαγδαληνὴ ἠγέρθη, ὁ δὲ Μαυρίκιος εἶδεν αὐτὴν προχωροῦσαν πρὸς αὐτὸν μετὰ μειδιάματος, γαληνιαίαν καὶ ἀτάραχον, ὡς εἰ ἐπρόκειτο περὶ πράγματος ἀπλουστάτου καὶ φυσικωτάτου.

«Φίλε μου, σὲ περιεμένομεν, εἶπε. Λαμβάνουσα δὲ τὸν βραχίονα τοῦ ἐξαδέλφου τῆς ἡ νεᾶνις ὠδήγησεν αὐτὸν πρὸς τὸν βαρωνέτον, τὸν Μαρσῶ καὶ τὴν σύζυγόν του, οἵτινες ἤρχοντο καὶ οἱ τρεῖς εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ. Οὐδεὶς εἶπε λέξιν. Αἱ μὲν καρδίαι τῶν ἦσαν συγκινημέναι, τὰ δὲ χεῖλη ἄφωνα.

— Φίλοι μου, εἶπε τέλος ὁ Μαυρίκιος διὰ φωνῆς τρεμούσης καὶ περιστρέφων βλέμματα ἐκστατικά, φίλοι μου, τί συνέβη; τί συμβαίνει; Εἶδον ἄρα γε κατ' ὄνειρον τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὴν θλίψιν ἢ ὀνειρεύομαι τώρα τὴν εὐδαιμονίαν;

Οἱ περὶ αὐτὸν ἀπῆντησαν διὰ φιλόφρονος μειδιάματος. Ἐπὶ τῆς Μαγδαληνῆς στηριζόμενος ἀνέβη τὰς βαθμίδας τῆς κλίμακος. Οἱ ὑπῆρξαι ἦσαν ἤδη συνηγμένοι ἐν τῷ προθαλάμῳ, ὁ δὲ Μαυρίκιος τοὺς ἀνεγνώρισε πάντας.

— Παιδιά μου, τοῖς εἶπεν ἡ Μαγδαληνὴ, ἰδοὺ ὁ νεαρός σας κύριος ἐπανέρχεται μετὰ τῶν ἡμῶν. Ἐκεῖνοι δὲ τὸν περιεστοίχισαν μετ' ἀγάπης καὶ μετὰ σεβασμοῦ, ἐνῷ ἡ Ὁρσολα ἔσπευδε νὰ λύσῃ τὸν σάκκον, τὸν ὁποῖον ἔφερεν ἐπὶ τῶν ὤμων. Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ὑπῆρξεν ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ δεῖπνον τοῦ κυρίου ἱππότητος ἦτο ἑτοιμον, ἡ δὲ Μαγδαληνὴ ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ σὶρ Ἐδουαρδ καὶ τῶν συζύγων Μαρσῶ, ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐστιατόριον, ἐν ᾧ οὐδὲν εἶχε μεταβληθῆ, καὶ τὸν ἐκάθισε φέροντα τὴν ἐργατικὴν αὐτοῦ στολὴν εἰς τὴν θέσιν, ἣν κατεῖχεν ἄλλοτε ὁ πατὴρ του. Ἡ τράπεζα εἶχε παρασκευασθῇ μετὰ τῆς κληρονομικῆς πολυτελείας, ἐν ᾗ εἶχε ζήσει ὁ Μαυρίκιος, ἀλλὰ τὸ δεῖπνον ὑπῆρξε σύντομον καὶ σιωπηλόν. Ὁ Μαυρίκιος διετήρησε μέχρι τέλους τὴν θέσιν ἀνθρώπου, ὅστις μὴ γινώσκων ἐὰν κοιμᾶται ἢ ἐὰν ἐγρηγορεῖ, φοβεῖται μὴ ἐξαφανίσῃ δι' ἀποτόμου τινὸς χειρονομίας ἢ δι' ἀσυνέτου λέξεως τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα βλέπει. Μετὰ παρέλευσιν τετάρτου τῆς ὥρας ἡ Μαγδαληνὴ ἠγέρθη, ἀφίνουσα δὲ τοὺς ἄλλους, ἐπορεύθη πρὸς τὸ δάσος μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου τῆς, ὅστις ὡς παιδίον τὴν ἠκολούθει,

καὶ ἐκάθισε μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τινος χλοεροῦ λοφίσκου.

Ἦτο λαμπρὰ ἐσπέρα ἐξ ἐκείνων, αἵτινες διπλασιάζουσι τὴν ἀξίαν τῆς εὐδαιμονίας. Ἐνῷ ἡ λάμψις τῆς δύσεως ἐχρύσου εἰσέτι μέρος τοῦ οὐρανοῦ, ἡ σελήνη ἀνέτελλεν ἐν τῷ μέσῳ κυανῆς λίμνης εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ὀρίζοντος καὶ ὑψοῦτο βραδέως ὑπεράνω τῶν δένδρων, φωτίζουσα αὐτὰ διὰ τῶν ἀργυρῶν αὐτῆς ἀκτίνων. Ἡ ἀηδὼν ἔψαλλε μετὰ τῶν φύλλων, ἡ δροσερὰ τῆς νυκτὸς αὖρα ἔπνεεν ἡδὴ, ἠκούετο δ' ἐν τῷ βάθει τῶν δασῶν ὁ κρότος ἀπομεμαρυσμένου καταβράκτου.

— ὦ φίλε, εἶπε τέλος ἡ Μαγδαληνὴ διὰ φωνῆς γλυκυτέρας τοῦ ἄσματος τῆς ἀηδῶνος καὶ δροσερωτέρας τοῦ νυκτερινοῦ ἀνέμου, σὲ ἀγαπῶ ἀφ' ἧς ἡμέρας σὲ εἶδον ἐδῶ τὸ πρῶτον ὅπως ἀνορθωθῆς, εἶχες ἀνάγκη τῆς πενίας, τῆς ἐργασίας καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως. Κατανοήσασα τοῦτο ἠθέλησα νὰ μετὰσχῶ τῶν δοκιμασιῶν, εἰς τὰς ὁποίας σὲ ὑπέβαλον. Αἱ δοκιμασίαι αὐταὶ ἔλαβον τέλος. Μαυρίκιε, μετὰ συγχωρεῖς διότι σοὶ τὰς ἐπέβαλον;

Ὁ Μαυρίκιος ἡσθάνθη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαλυομένην ὡς θυμίαμα ἐνώπιον τῆς Μαγδαληνῆς ἐν σιωπηλῇ λατρείᾳ. Ἐγόνάτισε πρὸς τῆς ἐξαδέλφης του, ἥτις ἐκλινε πρὸς αὐτὸν τὴν γλυκεῖαν αὐτῆς μορφήν, ὑπὸ τὴν λάμψιν δὲ τοῦ ἀστερόεντος οὐρανοῦ τὰ χεῖλη τῶν συνηνώθησαν εἰς ἄγνὸν φίλημα.

Ἐχῶ ἄρα γε ἀνάγκη νὰ προσθέσω ὅτι ἡ πενία τῆς Μαγδαληνῆς ἦτο εὐσεβὲς ψεῦδος, ὅτι δὲν εἶχεν ἀπολέσει τὴν δίκην τῆς, καὶ ὅτι ἡπάτησε τὸν Μαυρίκιον ἵνα τὸν σώσῃ; Ἀνὴρ θὰ διηγηθῶ ἡμέραν πρὸς ἡμέραν τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Μαγδαληνῆς συμβαίνοντα καθόσον ὁ Μαυρίκιος ἀνεμφοῦτο. Ἡ τοιαύτη διήγησις διὰ μὲν τὰς εὐγενεῖς ψυχὰς εἶναι περιττή, διὰ δὲ τὰς βαναύσους ἀκατάληπτος. Ὁ νέος ἱππότης εἶχεν εὑρεῖ ἐν τῷ οἴκῳ τῶν πατέρων του τοὺς ἐκ Παρισίων φίλους του.

— Παρευρέθησαν εἰς τοὺς ἀγῶνάς σου καὶ εἰς τὰς προσπαθείας σου, τῷ εἶπεν ἡ Μαγδαληνὴ, εἶναι δίκαιον νὰ σὲ ἴδωσι λαμβάνοντα τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων σου. Ὁ σὶρ Ἐδουαρδ ἡγάπα μάλιστα ἐν ἐμοὶ τὴν ἡμετέραν πενίαν, ἡ εὐδαιμονία μας θέλει τὸν παρηγορήσει.

Μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς μηνὸς ὁ Μαυρίκιος καὶ ἡ Μαγδαληνὴ ἐνουμφεύθησαν ἀθροῦς καὶ ἀνευ ἐπιδειξέως ἐν Neuvy-les-Bois, παρόντων τῶν φίλων αὐτῶν, τῶν χωρικῶν καὶ τῶν ὑπηρετῶν, μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ὁ Πέτρος Μαρσῶ ἀνεχώρησεν εἰς Παρίσιους μετὰ τῆς οἰκογενείας του. Μάτην ἡ Μαγδαληνὴ προσεπάθησε νὰ τοὺς κρατήσῃ, μάτην ὁ Μαυρίκιος προέτεινεν αὐτοῖς νὰ μείνωσιν ἐν τῇ ἐπαύλει, ἐνθα ἤθελον εὐκόλως χρησιμοποιοῦν τὴν δραστηριότητά αὐτῶν καὶ τὴν νοημοσύνην,

— Ἀνεκτῆσατε τὴν θέσιν σας, ἀπεκρίθη συνεισφύσας ὁ Μαρσῶ, ἀφετέ με εἰς τὴν ἰδικήν μου. Εἰ καὶ στενὴ μᾶς συνδέει φιλία, αἰσθάνομαι ὅτι ἤθελον σὰς στενοχωρήσει. Δὲν φοβοῦμαι τὴν ὑπερηφάνειάν σας, ἡ ἐν κοινῷ ἐργασία μᾶς κατέστησεν ἴσους· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι μετὰ τῶν ὁποίων θὰ ζήσητε, δὲν ἤθελον ἐννοήσῃ τὰς σχέσεις μας, ἡ δ' ἐκπληξίς αὐτῶν ἤθελον εἶναι δι' ἐμὲ σιωπηλὴ μομφή, ἣν θέλω ν' ἀποφύγω.

Ἡ οἰκογένεια Μαρσῶ ἀνεχώρησε λοιπόν, λαβούσα πλείστα τεκμήρια ἀγάπης παρὰ τοῦ Μαυρίκιου καὶ τῆς Μαγδαληνῆς, μετὰ παρέλευσιν δὲ μηνὸς ἀνεχώρησε καὶ ὁ σὶρ Ἐδουαρδ. — Ἐπιμελοῦ τὴν εὐτυχίαν σου, εἶπε πρὸς τὸν Μαυρίκιον ἀναχωρῶν. Εἶναι φυτὸν ἐκλεκτὸν χρῆζον ἀδιαλείπτου φροντίδος. Ἡξήσεν ὑπὸ εὐδῶδη πνοῇ, προφύλαξον αὐτὸ ἀπὸ τῆς καταιγίδος τῆς δυναμένης νὰ συντρίψῃ αὐτό. Ἐπειτα στρεφόμενος πρὸς τὴν Μαγδαληνὴν ἠθέλησε νὰ τῇ ἀποτείνῃ τελευταίους τινὰς λόγους, ἀλλ' ἐταράχθη καὶ ἐδάκρυεν, ἡ δὲ νεαρὰ γυνὴ ἡσθάνθη δάκρυ καταπίπτον ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἣν μετὰ θλίψεως ἡσπάζετο ὁ βαρωνέτος.

Ἐπέρανα τὸ ἔργον μου. Δὲν διηγῆται τις τὰς εὐτυχεῖς ὑπάρξεις. Ὁ Μαυρίκιος ἦτο τοῦ λοιποῦ ἐκτὸς κινδύνου, οὐδ' εἶχεν ἡδὴ ἀνάγκη θάρρους. Καίτοι δυνάμενος νὰ ζήσῃ ἀνευ ἐργασίας, δὲν μένει ὅμως ἀργός, ἀσχολεῖται δὲ εἰς ἀγαθοεργίας διασπείρων τὸν πλοῦτον περὶ αὐτόν. Ἡ Μαγδαληνὴ ἀπολαύει τὴν ἀμοιβὴν τῆς αὐταπαρνήσεως αὐτῆς, οὐδὲν δὲ νέφος ἀμαυροῖ τὴν αἰθρίαν τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἀγάπης. Ἡ Ὁρσολα ἐπιμένει πιστεύουσα ὅτι ἡ Μαγδαληνὴ ἀπώλεσε πραγματικῶς τὴν δίκην τῆς, καὶ ὅτι ὁ Μαυρίκιος διὰ τῆς ξυλουργίας ἐκέρδησε τὰ πρὸς ἐξαγορὰν τοῦ κτήματος τῶν πατέρων του ἀναγκαῖα χρήματα. Ὁ Μαυρίκιος διατηρεῖ πρὸς τὴν νεαρὰν αὐτοῦ σύζυγον ἐνθουσιώδη εὐγνωμοσύνην, ἀλλ' ὁσάκις ἐκφράζει αὐτήν.

— Φίλε μου, τῷ ἀποκρίνεται ἡ Μαγδαληνὴ, δὲν πρέπει νὰ εὐχαριστῆς ἐμὲ· ἐγὼ σοὶ εἰδείξα ἀπλῶς τὴν ὁδόν, ἣν ἔπρεπε νὰ βαδίσῃς. Εὐλόγει τὴν ἐργασίαν, καθότι δι' αὐτῆς ἀνεκτῆσας τὴν νεότητά καὶ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν εὐδαιμονίαν.

ELIZA S. ΣΟΥΤΟΡ.

Μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς φιλολογίας ἀξιοκρίτετον ἀναντιρρήτως θέσιν κατέχουν καὶ αἱ «Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις» τοῦ ἀειμνήστου Νικολάου Δραγοῦμη, τῇ 1874 τὸ πρῶτον ἐκδοθείσαι. Τίς δύναται ν' ἀρνήθῃ ὅτι γραφικώτατα καὶ μετὰ χάριτος μεγίστης διηγήθη ὁ νεαρός δύο ἐθνικῶν συνελεύσεων γραμματεὺς τὰ κατ' αὐτάς; Τίς δὲν χαίρει ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἀπεμνημονεύθησαν τόσα καὶ τόσα γεγονότα, ἐξεκινήθησαν τόσαι καὶ τόσαι σκηναὶ τοῦ πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ τῆς Ἑλλάδος βίου ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ εὐζώνος τῆς Ἑλλάδος πρῶτος ἀναξ' ἀπέθανεν εἰς τὴν κεκληρωμένην αὐτῷ γῆν, ἀφ' ἧς ἐμελλε νὰ φύγῃ μετὰ δεκαετηρίδας ὅλας διὰ παντός, σκορπίζων εὐλογίας ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Σαλαμίνος μέ-

χρητὴς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ ἡγεμονόπαις τῆς Δανίας Γεώργιος ἀπεδέξατο τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος;

Ἀναγινώσκων τις τοῦ Δραγοῦμη τὰς Ἀναμνήσεις ὁ γασθῇ τὰς ὁραίας περιγραφὰς τῶν ἀνδρῶν καὶ πραγμάτων, εὐαρέστως θὰ ἐνδιατρίψῃ εἰς τὴν γλαφυρὰν ἐξοικονισμὸν σκηνῶν οἰκιστικῶν καὶ ἰδιωτικῶν ἐκ τοῦ βίου ἀνδρῶν ἐπιφανῶν, οὓς συνείθισε νὰ βλέπῃ ἀνιδρουμενούς ὑψηλὰ ἀπροςπελάστους καὶ ἀκάμπτους ἐπὶ τοῦ μεγάλου στυλοβάτου τοῦ δημοσίου ἐθνικοῦ βίου.

Κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ πολυκυμάντου βίου του ἡμέρας ὁ γηραιὸς Δραγοῦμη ἡσυχάζειτο περὶ τὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἀνατόπισιν τῶν ἱστορικῶν τοῦ Ἀναμνήσεων. Ἄν ἦδη ἐκτετυπωμένος ὁ πρῶτος τόμος τοῦ συγγράμματος τούτου, γράφει ὁ υἱὸς τοῦ θανόντος Στέφανος, καὶ τὴν ἐσπέραν τῆς 8^{ης} Μαρτίου ἐνεστῶτος ἔκτεσε ὁ πολὺς συγγραφεὺς, προφυλάττων ἀπὸ τοῦ νυκτερινοῦ φωτός τὴν ὑπὸ τῆς μακρᾶς καὶ ἀνεπιδότου ἐργασίας κεκμηκυῖαν ὄρασιν, ἥκουσεν ἀναγινωσκόμενον τὰ δοκίμιον τοῦ ἐνδεκάτου τυπογραφικοῦ φύλλου τοῦ δευτέρου τόμου, ὅτε περὶ τὸ μεσονύκτιον νόσου προσβολῇ δεινῇ κατέρριψεν αὐτὸν ἀναίσθητον, ἀπαστερήσας καὶ τὴν ζωὴν μετὰ πολὺν χρόνον ἀγωνίαν.

Ἡ νέα αὕτη ἐκδοσις, ἥς τὴν ἀπαπεράτωσιν ἀνέλαθε κατὰ γλυκύπικρον καθῆκον ὁ θρητῶν υἱὸς εἶνε ἐπὶ καλλίστου χάρτου τετυπωμένη καὶ κοσμεῖται ὑπὸ τῆς εἰκόνος τοῦ συγγραφέως, ἐν Παρίσιος φιλοτεχνήσεως.

Ἡ Ἑστία ἐδημοσίευσεν πολλὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν «Ἀναμνήσεων» καὶ σήμερον κοσμεῖ τὰς στήλας τῆς διὰ νέων δανείων ἐκ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τοῦ πολυτίμου τούτου βιβλίου, πρὸς ἐκτίμησιν τοῦ ὁποίου καταχωρίζομεν τὴν ἐπομένην γλαφυρὰν ἐπιστολὴν, ἣν ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἔγραψε πρὸς τὸν συγγραφεὴ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ πολὺκλαυστος Εὐστάθιος Στέμος: «Ἐχω, φίλε μου, ἀνάγκην ὅλης σου τῆς συγκαταβατικῆς ἀγαθότητος ἵνα μοὶ συγχωρήσῃς τὴν μεγάλην μου ἑλλειψιν, ὅτι τόσον βραδέως ἀποκρίνομαι εἰς τὴν καλὴν ἐπιστολὴν σου καὶ τὴν σὺν αὐτῇ ἀποστολὴν τῶν καλλίστων σου ἱστορικῶν Ἀναμνήσεων. Ἦθελον πρὶν σοῦ γράψω νὰ εὐρω καιρὸν ν' ἀναγνώσω ὅλην κληρὸν τὸ ἐπὶ χάρτι καὶ σπουδαῖον συγγράμματος βιβλίον σου, καὶ αἱ ἀναθεματισμέναι πολυπληθεῖς ἀσχολίαι μου, τὰς ὁποίας οὐτε σὺ, ὁ θρόμβος αἵματος πολλὰκις ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἰδρώσας, εὐκόλως δύνανται νὰ φαντασθῇς, ἀφῆρουν ἀπ' ἐμοῦ τὴν εὐχαρίστησιν αὐτήν. Τέλος πάντων τὸ κατ' ὅρον, καὶ ἰδοὺ σήμερον ἔρχομαι νὰ σοὶ ἐκφράσω τὴν ἐγκάρδιον εὐγνωμοσύνην μου δι' ὅσας διηλλόν ὁραίας στιγμὰς, χειραγωγῇς ὑπὸ σοῦ εἰς τὰ παρασκήνια τοῦ παρελθόντος, καὶ ἄλλος Δάντης ἄλλον σὲ Βιργίλιον, ἐν πλημμονῇ φωτισμοῦ περιέρχων γνώσεων, maestro ἀποκαλέσας. Πολλὰ γνωρίζας καὶ πολλὰ ἀγνοήσας ἐκ τῶν τόσον καλῶς καὶ ἐπιτηδεύως ἱστορηθέντων, εἶχον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πηγῶν τούτων πολὺ καὶ ἀμείωνον τὸ διαφέρειν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς ἀναγνώσεως. Ἐξε λοιπὸν καὶ πάλιν, ἀγαπητὲ φίλε, τὰς εὐχαριστίας μου.

Δέξαι, φίλτατε κύριε Δραγοῦμη, τοὺς ἀδελφικοὺς ἀσπασμούς μου καὶ πιστεύε με ὅσον ἀρχαῖον τόσον πλήρη ἀγάπης καὶ ἰδιαζούσης ὑπολήψεως φίλον σου. Ε. Ι. Στέμος».

Σ. τ. Δ.

Πῶς συνετάσσοντο τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Τροιζήνι Συνελεύσεως!

Τὰ δὲ πρακτικὰ, συντασσόμενα ἀπὸ μνήμης ὑπὸ τοῦ πρώτου γραμματέως τῆς Συνελεύσεως

1. Περὶ τῆς περιοχῆς ἐν ἣ συνεκροτούντο αἱ συνεδριά-

Ν. Σπηλιάδου ἐν τῷ γραφείῳ τῷ χρησιμεύοντι καὶ ἀντὶ κατοικίας αὐτῷ, ἐγράφοντο συνοπτικώτατα. Πένης δὲ ὦν οὗτος, ὥς καὶ οἱ λοιποὶ, κλίνην εἶχε τάπητα πολὺθυρον καὶ πενιχρόν· καὶ ὅτε πρωῒας ἐξηγείρετο, καθήμενος ἐπ' αὐτοῦ ὡς ἐπὶ σκίμποδος μεγαλοπρεποῦς, ἐκάλυπτε τοὺς ὤμους διὰ τοῦ αἰγότριχος ἐπενδύτου, ὅστις ἔως πρὸ μικροῦ ἐχρησίμευεν ἀντὶ νυκτερινοῦ σκεπάσματος, καὶ ἀνάπτων σπιθαμιαίων καπνοσύριγγα, ῥοφῶν δὲ ἀντὶ καφῆ κυαθίσκον ῥακίου, μετεσκεύαζε τὸ ἐν τῶν γονάτων εἰς τράπεζαν, ἐφ' οὗ στηρίζων τὸν χάρτην συνέταττε τὰ πρακτικὰ.

Γάμοι ἐν Ναυπλίῳ, ἐν ἔτει 1827.

Διεκρίνετο δὲ ὑπὲρ ποτε τῷ 1827 ἡ ὄψις τῆς πόλεως· διότι, ἐνῷ ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Ἰβραὴμ ἔθνε καὶ ἀπώλλυνεν, ἐνῷ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη, ἔκαμπε καὶ αὐθις τὸν τράχηλον ὑπὸ τὸν ζυγὸν, στρατὸς δὲ ἑλληνικὸς οὐδ' ἠκούετο, καὶ πεποίθησις ἐπεκράτει ὅτι ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῆς Δύσεως, ὁ ἐν Ναυπλίῳ λαὸς ἐπεδίδετο ἄφροντις εἰς πότους, γάμους, ἄσματα, πυρσοκοτήματα καὶ διηνεκῇ εὐθυμίᾳ. Καὶ ποτε, σταθεῖς παρὰ τὴν θύραν καλύβης, ἡ ὀρθότερον φωλεᾶς, ἔνθα ἔτελειτο γάμος, εἶδον τὸν ἄγνωστόν μοι νυμφίον σπεύσαντα πρὸς με καὶ, Καλῶς ὤρισες, ἀνακράξαντα· εἰσαι φράγκος καὶ θὰ μὲ φέρης εὐτυχίαν, διότι βλέπεις ὅτι μόνον μὲ τέσσαρα τάλλαρα ὑπανδρεύομαι.

— Μὲ τέσσαρα τάλλαρα! ἀνεφώνησα ἀπορῶν.

— Μήπως θὰ ζήσωμεν πολὺ; ἀπεκρίθη στρέφων ἡγεμονικῶς τὰς δύο ἄκρας τοῦ μύστακος αὐτοῦ· δὲν βλέπεις ὅτι οἱ Φράγκοι ἐγέμισαν τὰ στρατόπεδα τοῦ Ἰβραῖμ;

Καὶ ἐτέρου δὲ παραπλησίου συνοικιστοῦ ἐγενόμην μάρτυς μετὰ τινος ἡμέρας. Ἡ πλύντριά μου, ὀρφανὴ κόρη ἐκ Τριπόλεως, ἐλθοῦσα παρεκάλεσέ με νὰ στεφανώσω αὐτήν· ἐρωτήσαντος δέ μου τίς ὁ νυμφίος καὶ ἂν ἔχῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀπήντησεν ὅτι κατὰγεται ἐξ Ἰταλίας, ὅτι φαίνεται ἄπορος, καὶ ὅτι αὐτὴ φέρει προῖκα δώδεκα τάλλαρα, ἅτινα ἐκλήρονόμησεν ἀπὸ τῆς μητρός. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἀκούσας ἀπεπειράθην ν' ἀποτρέψω αὐτήν, ἡ νέα ἐρυθρίασα·

— Μὴ μ' ἐμποδίζεις, εἶπε, κύριε.

— Τὸν ἀγαπᾷς λοιπόν;

— Διόλου· ἀφ' οὗ ὅμως ὁ κόσμος ὅλος βεβαιώνει ὅτι θὰ χαθῶμεν, ἄς μὴν ὑπάγω παραπονεμένη ὅτι ἔμεινα ἐλευθερά.

Τὴν δ' ἐπιοῦσαν τοῦ γάμου, ἐπισκεφθεὶς τοὺς νεονύμφους, εὗρον καθημένους χαμαὶ παρὰ κιβώτιον μετεσκευασμένον εἰς τράπεζαν, ἐφ' ἧς ἔσεις τῆς Συνελεύσεως, καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐγίνοντο αἱ συζητήσεις ἰδὲ Γ' τόμ. τῆς «Ἑστίας», σελ. 163.

1. Περιγραφὴν τοῦ Ναυπλίου, ἐν ἔτει 1827, ἰδὲ ἐν τῷ Β' τόμ. τῆς «Ἑστίας», σελ. 621.

στιλβὸν τὰ γαμήλια δεῖπνα, τυρὸς, λέγω, καὶ ἄρτος, καὶ ἀνταλλάσσοντας τὰς ιδέας διὰ νευμάτων.

Ἐπίδαυρος Λιμηρὰ καὶ Χρυσόδουλλον Ἀνδρονίκου.

Ἡκολούθει δὲ εἰς τὸ ἀγγλικὸν δίκροτον ἐφ' οὗ ἐπέβαιναν ὁ Κυβερνήτης, ὁ περιβλεπτός Ἀρῆς τοῦ ἐν Σφακτηρίᾳ ἡρωϊκῶς πεσόντος Ἀναστασίου Τσαμαδοῦ, ὅς τις, ἐξ ὀλοκλήρους ὥρας παλαίσας μόνος πρὸς τριακοντατέσσαρα πλοῖα τουρκικὰ καὶ κατανουμαχίας αὐτὰ, ἐσώθη. Παρόμοιον κατόρθωμα οὐδὲν ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Καὶ ἀλλαχοῦ μὲν τοὺς περισώσαντας αὐτὸν Ν. Βότσην καὶ Δ. Σαχτούρην ἤθελον ἀποθεώσει δι' ἀνδριάντων· ἐνταῦθα ὅμως ἄγνων διὰ τί καὶ αὐτῆς τῆς ἡρωϊδος νῆος μετ' ἡλλάγη ἱεροσύλης ἡ ἀνδρικὴ κλησις καὶ, ὅτε προέπειπε τὸν Κυβερνήτην, ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ τῶν πολέμων ἔφερε τὸ τῆς προστάτιδος τῆς φρονήσεως. Ἐφ' ἧς δὲ ἡ νεοφώτιστος αὕτη Ἀθηνᾶ, ἣν διέφυγεν ὁ τοῦ ἥρωος υἱὸς Μιχαὴλ, πέντε τῶν δημοσίων γραμματέων, ἐξ ὧν οἱ δύο καλούμενοι καθ' ἐκάστην διὰ σήματος μετέβαινον εἰς τὸ δίκροτον πρὸς ἐργασίαν. Καὶ τὴν μὲν 17 Ἰουνίου (1828) καταπλεύσαντες εἰς Ναύπλιον ἐξεδώκαμεν ὁδηγίας καὶ διαταγὰς, τὸ δ' ἐσπέρας τῆς ἐπιούσης ἐρρίψαμεν τὴν ἄγκυραν εἰς τὸ ἐπίγειον τῆς Ἐπιδάουρου Λιμηρᾶς. Ἀλλὰ πόθεν τὸ ἐπιθέτον τοῦτο; Ὁ μὲν Στράβων λέγει ὅτι ἐπωνομάσθη λιμηρὰ ἥτοι λιμενερὰ διὰ τὸ εὐλίμενον αὐτῆς· ἐγὼ δὲ, πειθόμενος μᾶλλον εἰς ὅ, τι εἶδον, τολμῶ νὰ μὴ πολυπιστεύσω τὴν ἐρμηνείαν τοῦ σοφοῦ γεωγράφου, ἀλλ' ἀποδίδω μᾶλλον τὸ ἐπώνυμον εἰς τὸ πειναλέον καὶ ἄγονον τῆς χώρας· διότι, εἰ μὴ ἐφέρομεν ἄφωνα ἐφόδια μεθ' ἡμῶν, θὰ ἐβουλιμιώμεν, μετὰ τὸν ὀρεκτικώτατον μάλιστα πανηγυρικόν, εἰς ὃν κατεδικάσθημεν νὰ παραστῶμεν μόλις ἀποβάντες, ἐν τινὶ νεοδημῇ ναφ' τοῦ ἄστεος. Διοικητὴν δὲ τοῦ φρουρίου εὗρομεν τὸν κλεινὸν πυρπολητὴν τῶν Ψαρρῶν, οὗ τινος τὸ μὲν ἐνδοξὸν στάδιον εἶχε κλείσει ἡ ναυμαχία τοῦ Νεοκάστρου, τὸ δὲ κλέος αὐτοῦ, οὐχὶ ἡ δόξα τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἔμεινεν εἰς αἰῶνας λαμπρόν, ὡς αἱ φλόγες ἄς ἐξηκόντιζον εἰς οὐρανούς τὰ κεραυνοβόλα τοῦ ἥρωος ἡφαίστεια. Ὁ Κυβερνήτης, ἐλθὼν ἐξ Εὐρώπης, ἐσπευσε ν' ἀποδείξῃ πόσον ἐτίμα τὸν ἀρειότολμον ἄνδρα ἐπισκεφθεὶς τὴν ἐν Λίγινι σύζυγον αὐτοῦ· οὗτος δὲ, ἀμείβων τὸν τιμῆσαντα καὶ καθῆκον ἐκπληρῶν, ἐδεξιώσατο τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα τῆς πολιτείας παρὰ τὴν ἀποβάθραν μετὰ τῆς ἐκ Ψαριανῶν φρουρᾶς, φέρων ἐπικαμπῶς ἐρυθρὸν πῖλον καὶ σείων πολὺπτυχον ἀναξυρίδα.

Καὶ ὁ μὲν Κυβερνήτης, περιπλεύσας ἡμέραν μίαν καὶ νύκτας δύο ἐν τῷ λιμένι, διέταξε τὰ

τῆς ἀλλαγῆς τῆς φρουρᾶς· ἡμεῖς δὲ ποτὲ μὲν ἐγράφομεν, ποτὲ δὲ ἀνεψυχόμεθα ἀπὸ τοῦ ἀφορήτου καύσωνος κολυμβῶντες καὶ ἄλλοτε περιηρόμεθα τὸ ἄστυ, ἀναζητοῦντες ἔχνη τῆς ἀρχαίας λαμπρότητος, περὶ ἧς πολλὰ ἀνέγνωμεν ἐν τινὶ Χρυσόδουλλῳ ἐπιμελῶς ἐκεῖ τηρουμένῳ. Ὁ Χρυσόδουλλος οὗτος λόγος φέρει τὴν ὑπογραφὴν Ἀνδρονίκου τοῦ Πρεσβυτέρου, υἱοῦ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ ἀπελάσαντος τοὺς Φράγκους ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀνορθώσαντος τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν. Γνωστὸν δὲ ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος οὗτος, πλὴν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ φιλολογικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν, ἦτο καὶ μέγας ζηλωτὴς τῆς δόξης τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἥς τὴν ἐνωσιν μετὰ τῆς δυτικῆς ἀπεπειράθη νὰ κατορθώσῃ ὁ πατὴρ αὐτοῦ διὰ λόγους πολιτικούς· τοσοῦτον ὅμως ἐξηρέθισε τὸν λαὸν ὁ ἄλλως γενναῖος καὶ φιλόπολις αὐτοκράτωρ, ὥστε, ὅτε ἀπέθανεν, οὐ μόνον δὲν ἐτόλμησε νὰ κηδεύσῃ αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος Ἀνδρόνικος, ἀλλὰ καὶ νὰ ταφῇ διὰ νυκτὸς προσέταξε. Καίτοι δὲ ἐκοσμεῖτο διὰ τοσοῦτων προτερημάτων, ἀφῆκε τὴν διεξαγωγὴν τῶν δημοσίων εἰς ἄλλους καὶ ἡσυχολήθη ἰδίως εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ, προβιβάσας καὶ πολλὰς ἐπισκοπὰς εἰς ἀρχιεπισκοπὰς καὶ μητροπόλεις, ἐν αἷς καὶ τὴν τῆς Μονεμβασίας, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ σχινοτενεστάτου Χρυσόδουλλου, διαλαμβάνοντος περὶ τοῦ τὰ ἐξῆς·

Ἴνα προβιβάσῃ τὸν Μονεμβασίας ἀπὸ ἐπισκόπου εἰς μητροπολίτην καὶ ἐπιδαφιεύσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ τιτλοφορεῖσθαι «ἐξαρχον πάσης Πελοποννήσου», προσαγορεύεσθαι δὲ «ἐν τε ρήματι καὶ γραφῇ», φορεῖν σάκκον καὶ ἔχειν πρὸ αὐτοῦ διδάμπουλον ἐν ταῖς θείαις ἱεροτελεστείαις, ὁ εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ στηρίζεται ἐπὶ δύο ἐπιχειρημάτων. Καὶ πρῶτον μὲν λέγει ὅτι τὸ ἄστυ τῆς Μονεμβασίας ἐξάκουστόν ἐστι καθ' ὅλα τὰ κράτη, «τὰ πρῶτα σάφως φερόμενον ἀπάντων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ». Ἐκθεάζει δὲ αὐτὸ οὐ μόνον «διὰ τὸ εὐκαιρὸν καὶ ὀχυρὸν τῆς θέσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκητόρων, τὴν τε πολυοβίαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς πολιτείας καὶ τὰς ἀσκήσεις τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ἀγορᾶς τὴν δαψίλειαν καὶ τὸ εὐέμπορον καὶ τὸ θαλαττοῦργον καὶ τὴν ῥωμαλεότητα καὶ τὸ δραστηκὸν καὶ ἐμπρακτικὸν φρόνημα τῶν ἐν αὐτῷ οἰκούντων». Καθὼ ὅμως χριστιανὸς καὶ νηφάλιος ὁ αὐτοκράτωρ, ἐνόμισεν ἄτοπον νὰ μνησθῇ καὶ τοῦ ὀνομαστοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τοῦ ὀνομαστοτέρου ἀνθοσμίου τῆς Ἐπιδάουρου.

Δεύτερον δὲ προστίθεται ὅτι ὁ πνευματικὸς ποιμὴν τοῦ μακαρίου ἐκείνου ἄστεος ἦν ἀληθὲς σκευὸς πάσης χριστιανικῆς τελειότητος καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ κατεσκήνουν ἀθρόαι αἱ ἀρεταί, καὶ ἀγάπη καὶ ἐλευθεριότης καὶ ἀόργητον καὶ φίλοι-κτον καὶ γαλήνη ψυχῆς καὶ τόσαι ἄλλαι, ἄς

παραλείπω ἵνα μὴ ἀντιγράψω ὁλόκληρον τὸ Χρυσόβουλλον.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐγκώμια ταῦτα ἐξήγειραν τὴν περιέργειάν μου, ἔσπευσα νὰ ἐρευνήσω εἴ τινα καὶ ποῖα τῶν ὑμνολογουμένων πλεονεκτημάτων ἐσώζοντο.

Καὶ τῶνόντι ἡ τοποθεσία τῆς Μονεμβασιάς κατεσκευάσθη ὑπὸ τῆς φύσεως ὀχυρωτάτη. Τοσοῦτῳ δὲ ἀπότομος ὁ βράχος ἐφ' οὗ κεῖται τὸ φρούριον, ὥστε εἰ μὴ οἱ κάτοικοι αὐτῆς, μετὰ πολιορκίαν διακρέσχασαν ἔτη τρία καὶ ἐπέκεινα καὶ στενοχωρήσασαν τὸ ἄστυ.

Ὡς τὸ κλουβὶν τ' ἀηδόνι,
οὕτως ὥστ'

Ἐφάλασι καὶ ποντικούς ὁμοίως καὶ γατία,
κατεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, διότι πλέον
τὸ τί νὰ φῶν οὐκ εἴχασιν μόνον ὁ εἰς τὸν ἄλλον,
ἀδύνατον νὰ ἐκπορθῇ αὐτὸ ὁ αὐθέντης τοῦ
Μωρέως, καὶ δεκάκις πλείονα ἐπιμονὴν καὶ δεκάκις ἰσχυροτέραν δύναμιν ἂν εἴχεε κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν.

Ἀξίως δὲ θαυμασμοῦ καὶ ἐνταῦθα ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρως τῶν Ἑλλήνων, προτιμησάντων νὰ τραφῶσιν, ὥς μετὰ ἕξ ἑκατονταετηρίδας οἱ ἐν Μεσολογίῳ ἀπόγονοι αὐτῶν, ἀπὸ ἀκαθάρτων ζώων ἢ νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὸν ἀλλόφυλον.

Ἀλλὰ ποῦ ἡ λοιπὴ λαμπρότης τῆς πόλεως; Ἡ ἀλλοίωσις μὲ κατέπληξε, διότι πλῆθος οἰκητόρων καὶ πλοῦτος καὶ τέχνη καὶ ἐμπορία καὶ ναυτικὸν, πάντα ὄχροντο. Ἐρείπια μόνον πολλῶν ἐνετικῶν οἰκημάτων ἐμαρτύρουν ὅτι καὶ ἐπὶ Φράγκων τὸ ἄστυ ἔσωζε τὰ ἐπὶ τῶν ἐλλήνων αὐτοκρατόρων προτερήματα.

Τὴν δὲ 20 Ἰουνίου, ἄραντες τὰς ἀγκύρας, ἀπηντήσαμεν μετὰ δύο ἡμέρας τοὺς ναυάρχους τῆς Ῥωσίας καὶ τῆς Γαλλίας Ἐϋδὲν καὶ Δερνιὺ καὶ τὸν μοίραρχον τῆς Ἀγγλίας Κάμπελ. Προσαγορεύσαντες δὲ καὶ οἱ τρεῖς διὰ καννονιοβολιῶν τὸν Κυβερνήτην, ἤλθον πρὸς αὐτὸν καὶ, μετὰ ζωηρὰν συνδιάλεξιν, ἐστρέψαμεν τὴν πρῶραν πρὸς τὴν Μεθώνην, ὅπου ἐστρατοπέδευεν ὁ Ἰβραῖμ, δάκνων καὶ μασσώμενος τὸν χαλινὸν αὐτοῦ· διότι ἀφ' οὗ κατηνάλωσεν ἔτη τρία καὶ ἡμισυ περιάγων ἀνηλεῶς πῦρ καὶ σίδηρον κατὰ τὴν Πελοπόννησον, ἀφ' οὗ ἐξήντησε καὶ πλούσια ἐφόδια καὶ πλουσιώτατον θησαυρὸν, ἐθυσίασε δὲ καὶ τὰ δύο τρίτα τῶν τριακονταπεντάκις χιλίων Ἀράβων αὐτοῦ, πλὴν τινων ἀψύχων φρουρίων, οὐδεμιᾶς πολίχνης, οὐδενὸς χωριδίου τοὺς κατοίκους ὑπέταξε διαρκῶς.

Τὴν τοσαύτην δὲ ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων ἐκέρυξε κατὰ πρόσωπον τοῦ Ἰβραῖμ αὐτὸς ὁ Κόδριγκτον, ὅτε τὴν 13[25] Σεπτεμβρίου 1827 ἤλθε μετὰ τοῦ Δερνιὺ εἰς Νεόκαστρον, ἵνα ἐπιτάξῃ αὐτῷ ἀρχίαν συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου. «Ὁ Ἰβραῖμ, διηγείται ὁ παρὼν κατὰ τὴν συνδιάλεξιν υἱὸς τοῦ ἄγγλου ναυάρ-

χου, ὁμίλησε μετὰ μεγίστης καταφρονήσεως περὶ τῶν Ἑλλήνων, εἰπὼν πάντας ἀνεξαιρέτως ἀναξίους λόγου. Ὁ ναύαρχος ὅμως ἀπεκρίθη ὅτι τοῦναντίον ἡ Α. Υ. ὤφειλε νὰ μὴ ἐξευτελίξῃ ἐκείνους, οὓς ἀπὸ πολλοῦ εἰς μάτην ἀγωνίζεται νὰ καθυποτάξῃ, καταβιβάζων οὕτω τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν ἀξίαν ἐαυτοῦ τε καὶ τῶν περὶ αὐτὸν γενναίων ἀξιωματικῶν, τοσάκις ἐπιχειρησάντων ὅλως ἀκάρπους ἐκστρατείας. Ἰδὼν δὲ ὁ αἰγύπτιος ὅτι ἐνέπεσεν εἰς τὸν βόθρον ὃν κατεργάσατο, ἤλλαξεν ὁμίλιαν. Καὶ ἡγωνίσθη μὲν νὰ τῆρήσῃ, κατὰ τὸ τουρκικὸν ἔθος, τὸ πρόσωπον ἀπαθές, ὅπως ἀποκρύψῃ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐγὼ ἔβλεπον ἐναργῶς ὅτι ἐνδοὶ τὴν παγίδα εἰς ἣν περιεπλάκη ἀπερισκέπτως. Καὶ τῶνόντι ἡ οἴησις πρέσβυρεν αὐτὸν ὑπὲρ τὸ δέον· διότι, εἴ ποτε οἱ Ἕλληνες ἦσαν ὅποιοι ἐχαρακτηρίζοντο, ὅλ' ἐπεμπεν ὁ σουλτάνος στόλον φοβερὸν ἐξ ἑκατὸν ἐκκοσι δικρότων καὶ ἐννεμήκοντα φρεγατῶν καὶ ἄλλων πλοίων καὶ τοῦτο ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐπαναστάσεως; Ἡ μὲν δὲν κατετροπώθησαν πολλάκις ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες καὶ φρούρια εἶλον, οἷα τὰ τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Κορίνθου, τῆς Τριπόλεως, τῆς Πύλου καὶ τοσαῦτα ἄλλα; ἢ μὴ δὲν ἐξαπέστειλε κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἡ Τουρκία ἀπὸ τοῦ 1824 ἀπάσας τὰς δυνάμεις αὐτῆς; τί δὲ ἱκανὸν νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀλαζονείαν τοῦ Ἰβραῖμ κατ' ὀρθωσαν αἱ τόσαι δυνάμεις»;

Ἐλθόντες δὲ τὴν 24 κατέναντι τοῦ φρουρίου τῆς Μεθώνης, διεκόψαμεν τὸν πλοῦν ἀνταναστήσαντες τὰ ἱστία. Καὶ αἰφνης πλοῖα πολεμικά, ἐφ' ὧν ἐκυματίζοντο τῶν τριῶν δυνάμεων αἱ εὐεργετίδες σημαῖαι, ἀναβλαστήσαντα ὥς ἐκ μαγείας, συνῆλθον ἑκατέρωθεν περὶ ἡμᾶς καὶ, ἀνακωχυσάντα ὡσαύτως, ἀντέταξαν σχῆμα μνησιόδες πρὸς τὴν ὁμοιοσχίμονα Μεθώνην. Ἐντὸς δὲ τούτου εἰσδύσας ὁ μικρὸς μὲν τὸ σῶμα καὶ τὸ σκάφος, μέγας δὲ τῆς Σάμου καὶ τοῦ Καφηρέως στρατηλάτης, ὁ ναύαρχος Σαχτούρης, ὅς τις ἀποκλείων τὰ φρούρια τῆς Μεσσηνίας καὶ πᾶσαν τὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τῆς Ἀρτης, ἐκώλυε τὴν μεταξὺ αὐτῶν, τῆς Κρήτης καὶ τῆς Πελοποννήσου συγκοινωνίαν καὶ, καταδιώκων ἀγρόπνως τὴν πειρατείαν, ἀνήγειρε τὴν καταπεσοῦσαν τιμὴν τοῦ ἐλληνικοῦ ναυτικοῦ, ἀνεπέτασεν ὑπερφηφάνως μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς τρεῖς σημαίας καὶ ἀνταπέδωκε πυροβολῶν τὸν χαιρετισμόν. Καὶ μετ' ὀλίγον τὰ περὶ ἡμᾶς σκάφη ἀναχθέντα πλησίον εἰς τὸ πέλαγος ἐγένοντο ἄφαντα καὶ ἐπανελθόντα πάλιν συνεκρότησαν τὸ πρῶτον σχῆμα.

Ἐν τοσοῦτῳ οἱ ναύαρχοι ἀποβάντες εἰς Μεθώνην ἡγωνίζοντο νὰ πείσωσι τὸν Ἰβραῖμ νὰ ἐπανέλθῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον, ἀπολύων καὶ πάντας τοὺς αἰχμαλώτους· οἱ δὲ Ἀράβες, κατακλύσαντες λόφους, δώματα καὶ

παράθυρα, ἐθαύμαζον κεκηνότες τὴν ἐξαισίαν ἐκείνην σκηνὴν. Καὶ πλοίων πλῆθος καὶ λαμπρότης στολῶν καὶ σημαῖαι πολύχροοι καὶ βόμβος πυροβολῶν καὶ αἰθρία οὐρανοῦ καὶ θαλάσσης φλοῖσθος γλυκὺς καὶ γλυκυτέρα ζεφύρου πνοὴ καὶ ταπεινώσεις ἐγθροῦ καὶ ὑποκλίσεις στολῶν ἰσχυρῶν πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς μέχρι χθὲς δούλης πατρίδος, πάντα ταῦτα ἐκείνων μὲν ἐξήγειρον τὴν ὀργὴν, ἡμῶν δὲ ἀνεπτέρουν τὸ φρόνημα καὶ ἐκίνουν τὰ δάκρυα.

Τὴν δὲ 29 Ἰουνίου προσηρμίσθημεν εἰς Ζάκυνθον. Καὶ στρέψας πρὸς τὰ παρελθόντα τὸν βρῦθαλμὸν εἶδον χιλιάδας Ἑλλήνων φευγόντων τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν σφαγὴν καὶ ζητούντων ἄσυλον καὶ ἄρτον εἰς τὴν φιλόξενον ἐκείνην νῆσον· εἶδον τὴν μὲν ἐξουσίαν καταδιώκουσαν τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, τοὺς δὲ Ζακυνθίους πάλλοντας ὅλους τὴν καρδίαν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἀθρόους διανυκτερεύοντας εἰς τοὺς ὑπὲρ τὴν πόλιν βουνούς, ὅπως ἀκούσωσι τὸ ἀσθενὲς ἀπήχημα τῶν βολῶν τοῦ Μιαούλη, μελωδικώτερον πάσης ἁρμονίας εἰς τὰς ἐναρμονίους ἀκοὰς τῶν ἀπογόνων τοῦ μουσουργοῦ Πυθαγόρου. Καὶ ἐπειδὴ ἐκάστη ἐκρηγξίς ἐφαίνετο ἀναγγέλλουσα νέαν καταστροφὴν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἡ χαρμώδης ἀγγελία, διαδιδωμένη ἐν ἀκαρεῖ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, ἐμεγαλύνετο ἐνθουσιωδῶς καὶ δάκρυα ἔρρεον καὶ δοξολογία ἐψάλλοντο.

Διετρίψαμεν δὲ ἡμέρας τρεῖς ἐπὶ τῶν πλοίων, διότι ἡ πρὸς τὴν Ἐπτάνησον συγκοινωνία δὲν ἦτο ἐλευθέρη. Ἀλλὰ, καὶ περ κυμαινόμενοι σφοδρῶς διὰ τὸ ἀναπεπταμένον τοῦ λιμένος, ἔτερπόμεθα κατοπτεύοντες τὴν ἀπαράμιλλον ἐκείνην φύσιν. Ἐντεῦθεν μὲν ὑπὲρ τὸ Κρουονέριον, κῆποι εὐθαλεῖς καὶ λειμῶνες χλοανθεῖς καὶ ἄγροι βαθύσκιτοι ἀποπνέοντες εὐωδίαν ἄρρητον καὶ δρόσον ἀναψυκτικὴν, ἐφιλοξέονιν ἡμᾶς δι' αὐρας ἄρωματικῆς καὶ γλυκείας· ἐκεῖθεν δὲ ἀπὸ τοῦ σεμνοῦ ὄρους τοῦ Σκοποῦ, ὅθεν ἡ ἀειπάρθενος τοῦ χριστιανισμοῦ Μαρία ἀπελάκτισε τὴν παρθένον τῶν εἰδωλολατρῶν Ἀρτεμιν τὴν Ὀπίτιδα, καταβαίνων κατανυκτικὸς πρὸς τὰ παφλάζοντα κύματα ὁ ἦχος τῶν ἱερῶν κωδῶνων, ἐμήνυνε ὅτι ἐδέοντο πρὸς τὸν Ὑψιστον οἱ λειτουργοὶ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ τὸ ἑσπέρας στίφη λέμβων περιεκύκλουν τὸ δίκροτον, καὶ σωροὶ Ζακυνθίων, τονίζοντες γλυκυφρόγγους κιθάρας, προσηγόρευον ἄδοντες αὐτόν.

Πηδηκτοὶ ψαλμοί.

Ἐδιδάσκοντο δ' ἐν τοῖς γραμματοδιδασκαλείοις παρὰ ἱερέως ἢ ἄλλου τινὸς ἐπικαλουμένου λογιστάτου, ἡ Φυλλάδα, ἡ Ὀκτώηχος καὶ τὸ Ψαλτήριον, ὁ δ' ἐκμαθὼν αὐτὰ ἐλογίζετο τελειόφοιτος. — Ὁ υἱὸς μου, εἶπέ μοι τὸ 1822 ἀγαθὸς τις πατήρ ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐναθρονόμενος

ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τοῦ παιδὸς, ὁ υἱὸς μου ἐξεσχόλησε τὰ γράμματα· εἴχε προκομμένον διδάσκαλον.

— Καὶ τί ἐμάθης; ἠρώτησα τὸν νέον.

— Τὴν Φυλλάδα, τὴν Ὀκτώηχον καὶ τὸ Ψαλτήριον.

— Ἀνάγνωθι ὀλίγον, ἐπανελάβον, δούς τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ.

Ἀνέγνω δὲ ὁπωσοῦν εὐκρινῶς τὸ Μακάριος ἀνὴρ καὶ τὸ Ἰνα τί ἐφρούραζαν ἔθνη. Ὅτε δ' ἐφθασεν εἰς τὸν τρίτον ψαλμὸν, εἰς τὸ Κύριε, τί ἐπληθύνησάν οἱ θλιβοῦντές με;

— Αὐτὸς, εἶπεν, εἶναι πηδηκτός.

— Τί θὰ εἰπῇ πηδηκτός;

— Οὕτως ὠνόμαζεν αὐτὸν ὁ διδάσκαλος.

Ἐγὼ δὲ ἀπορήσας ἐζήτησα νὰ ἀναγνώσῃ καὶ τέταρτον καὶ πέμπτον· παρετήρησα ὅμως ὅτι οἱ πλείστοι ἦσαν πηδηκτοί. Τί δὲ ἀνεκάλυψα; Ἐπειδὴ ἐπεκράτει συνήθεια νὰ χορηγῇται παρὰ τῶν γονέων, μετὰ τὸ τέλος ἐκάστου τῶν τριῶν βιβλίων, δῶρον πρὸς τὸν διδάσκαλον εἰς ἀμοιβὴν τῆς ἐπιμελείας δι' ἧς ἐχειραγωγῆσε τὸν μαθητὴν, ὁ λογιστάτος ἔσπευδε δι' ἡρακλείων ἀλμάτων πρὸς τὸ χρυσοῦν τεκμήριον τῆς πατρικῆς εὐγνωμοσύνης. Ἀλλὰ τίς εἴχεε καὶ ἱκανότητα νὰ ἐξελέγξῃ τὴν ἀσυνειδησίαν τοῦ πανεπιστήμονος καθηγητοῦ;

Ὁ Κυβερνήτης καὶ τὰ μαντεῖον τύχης.

Ὁ Κυβερνήτης ἦτο προσηνέστατος, ἀγαπῶν καὶ ν' ἀστείζεται ὁσάκις δὲν κατεβάρυνον αὐτὸν φροντίδες. Καὶ τότε ὁ φλογερὸς αὐτοῦ ὀφθαλμὸς ἐγένετο μαλακώτερος, τὸ μέτωπον ἐγαλήνια καὶ τὸ μειδίαμα καθίστατο ἐπαγωγόν· διὸ καὶ οἱ ἀτολμότεροι ἀναθαρρύνοντες συνδιελεγόντο ἐλευθέρως μετ' αὐτοῦ. Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν εἶδον ἐπὶ τοῦ πλοίου παιδίον, ὅπερ παραλαβόντες μετὰ τῆς χήρας μητρὸς μετεφέρομεν εἰς Πόρον ἢ Αἴγινα, κρατοῦν φυλλάδιον μαντεύμενον τὰς τύχας· λαβὼν δὲ τὸ φυλλάδιον καὶ θεὸς ἐπὶ τοῦ ἐργατοκυλίνδρου ὡς ἐπὶ ἄλλου δελφικοῦ τρίποδος, ἀπηύθυνε ἀλλεπαλλήλους ἐρωτήσεις πρὸς τὸ καινοφανὲς χρηστήριον. Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ στιχηραὶ ἀπαντήσεις ἐφαίδρυνον τὸ πρόσωπόν μου, διότι ὁ Κυβερνήτης, παρατηρήσας μὲ μακρόθεν, ἐπλησίασε καὶ ἠρώτησεν ὑπομειδιῶν.

— Τί βλέπεις καὶ γελᾷς;

Ἐγὼ δὲ συσταλὴς ἐκλίσσα μετὰ σπουδῆς καὶ κατεβίβασα τὸ φυλλάδιον.

— Ὅχι, ὄχι, ἀνέκραξε, θέλω νὰ ἰδῶ τί εἶναι.

Καὶ ἀνεσήκωσε τὴν χεῖρά μου. Φοβήθεις δὲ μήπως μ' ἐκλάβῃ ὡς πάντη ματαιόσπουδον.

— Τὸ φυλλάδιον, ἀπεκρίθην, ἀνήκει εἰς τὸ παιδίον τοῦτο, προλέγει τὴν τύχην καὶ ἵνα κατατρίψῃ εὐχαρίστως ὁπωσοῦν τὴν ὥραν ἐσυμβουλευόμεν αὐτό.

— Διὰ τί λοιπὸν νὰ μὴ τὸ συμβουλευθῶ καὶ ἐγώ; ὑπέλαβεν ἐκεῖνος.

Καί, ἀνοίξας τὸ φυλλάδιον, προσέταξέ με νὰ ἐρμηνεύσω πῶς ἐγένετο ἡ ἐρώτησις καὶ πῶς ἀπάντησα ὁ χορηγός. Στραφεὶς δὲ καὶ πρὸς τὸν ναύαρχον Ἐϋδέν·

— Ἐλθέ, εἶπε, ναύαρχε, ἂν θέλῃς νὰ μάθῃς τὴν τύχην σου. Καὶ ὑπήκουσεν ὁ ναύαρχος.

— Εἰς τὸ μαντεῖον τοῦτο, εἶπον ἐγὼ, μόνον εἰκοσιτέσσαρας ἐρωτήσεις, καὶ ταύτας ὠρισμένας, ἔχομεν τὴν ἀδειαν ν' ἀποτείνωμεν. Καὶ ἐγὼ μὲν θ' ἀναγνώσω αὐτάς, ἡ δὲ Ἑμετέρα Ἐξοχότης ἂς ἐκλέξῃ οἵανδήποτε προτιμᾷ. Βλέπετε τοῦτον τὸν τροχόν, ἔχοντα πέριξ αὐτοῦ δώδεκα ἀριθμούς καὶ μικρὸν βέλος κινήτων ἐν τῷ μέσῳ; Δίδετε εἰς τὸ βέλος μίαν chiquenaude. . .

— Ὡ τὸν Φραντσέζον! Ὑπέλαβε χλευαστικῶς λέγεται ὅμως καὶ croquignole. . .

Ἐπέσκηψε δὲ με διότι ὅτε ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπίστευεν ὅτι πρὸς πάντας σχεδὸν ἦν ἀγνωστος ἡ γαλλικὴ. Εἰ δὲ καὶ ἐπίεσθη, ὅτι σφαλερὰν εἶχε τὴν ἰδέαν, ἡγάπα νὰ ἐπανέρχεται εἰς αὐτήν.

— Κυττήσατε, ἀπεκρίθη, τὸ βέλος, ἔστω καὶ διὰ croquignole. Ὅταν δὲ σταθῇ εἰς τινὰ ἀριθμόν, θὰ μετρήσω κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, (ἐδειξά με πῶς), καὶ μεταβαίνων εἰς σελίδα ἀντίστοιχον θὰ εὑρῶ τὴν ἀπόκρισιν.

— Ἀξιόλογα! ἀνέκραξε σκιρτῶν ὡς εἰ εἶχε τὴν ἡλικίαν μου. Ἀνάγνωθι τὰς ἐρωτήσεις.

Ἐνῶ δὲ ἀνεγίνωσκον·

— Στάσου, στάσου, ὑπέλαθεν, αὐτὴ μὲ ἀρέσκει.

Καὶ ἠρώτησεν ἂν ἐμελλέ ποτε νὰ νυμφευθῇ. Ἐγὼ δὲ, στραφεὶς μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν ἐπ' ἀριστερὰ κύκλον καὶ ἐξομαλύνας τὸ κάλυμμα τοῦ φυλλαδίου, ἐπαρουσίασα πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα, ὅς τις κυττήσας ἀνέμενεν ἀνυπομόνως τὴν ἀπάντησιν. Πόσον δὲ ἀνεκάγχασεν ὅτε ὡς ἄλλη Πυθία ἀνέγων μεγалоφώνως τὰ ἐξῆς·

«Να' πανδρευθῇς δὲν ἡνιάστηκες ὅσον ποῦ ἦσουν νέος, καὶ τὸ γυρεύεις ὑστερὰ πῶγινες γηραλέος»;

Τοσοῦτον δ' ἐγέλα ὥστε μόλις κατῴρθωσε νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν μαντεῖαν πρὸς τὸν ἐπίσης γελῶντα, ἀλλὰ μὴ εἰδῶτα διὰ τί γελά, ναύαρχον. Ἀφ' οὗ δ' ἔπαυσε λέγων καὶ καγχάζων·

— Τώρα, εἶπεν, ἀνάγνωθι παρακάτω.

Ὑπακούσας δὲ ἀνέγων καὶ τὰς λοιπὰς ἐρωτήσεις. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν·

— Ἡξεύρετε, εἶπε σύννους, ποῖαν τῶν ἐρωτήσεων τούτων προτιμᾷ;

— Ποῖαν; ἠρώτησα ἀπορῶν διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ ἥθους.

— Τὴν λέγουσαν ἂν θὰ ἰδῶ καὶ πάλιν τὸν ξενιτευμένον μου.

Στραφεὶς δ' ἐκ νέου πρὸς ἀριστερὰ, παρεκάλεσα αὐτὸν νὰ πλῆξῃ τὸ βέλος· καὶ ἡ Πυθία ἀπάντησε ταῦτα·

«Πολὺς καιρὸς θέλει διαβῇ, χρόνος θέλει περάσῃ, ὅθι κλαύσουν τὰ ματάκια σου ὡς νὰ τὸν ἀπολαύσουν».

— Τῇ ἀληθείᾳ, εἶπε μελαγχολικῶς μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν στίχων, προτιμότερον νὰ μὴ ἐ συμβουλευόμην τὸ μαντεῖόν σου.

Καὶ ἀνεχώρησε πρὸς τὴν πρύμναν.

Γινώμαι καὶ σκέψεις ἡθικαὶ τοῦ δουκὸς

ΔΕ-ΛΑ-ΡΟΣΦΟΥΚΩ

[Μετάφρασις Γ. Ζωχοῦ.]

300.

Μανίαι τινὲς μεταδίδονται ὡς νόσοι λοιμώδεις.

801.

Πολλοὶ καταφρονοῦσι τὸν πλοῦτον, ὀλίγοι ὁμῶς γινώσκουσι τῆς μεταδόσεως αὐτοῦ τὸν τρόπον.

302.

Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μόνον ὅταν περὶ μικρῶν συμπερόντων πρόκειται, τολμῶμεν νὰ ἐκλάβωμεν ὡς μὴ πιστὰ τὰ φαινόμενα.

303.

Ὅσα καὶ ἂν εἴπωσιν ἡμῖν ὑπὲρ ἡμῶν καλὰ, οὐδὲν καινὸν ἐξ αὐτῶν μανθάνομεν.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Οἰκοδόμοισιν (ἐπιθεωροῦσα τὸ κατὰστικόν τοῦ μαγείρου). Κύτταξ' ἐδῶ νὰ σοῦ κάμω μίαν ὀρθογραφικὴν παρατήρησιν· ἐδῶ ἔχεις γραμμένον «γλῶσσα» μὲ ἓνα σίγμα ἐνῶ θέλει δύο.

Μάγειρος. Μὲ συγχωρεῖτε, κυρία, κάμνω κατὰ τὴν παραγγελίαν σας· κυνηγῶ παντοῦ τὴν οἰκονομίαν.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * Μὲ ὅσα καὶ ἂν εἶπεν ὁ Βαλζάκ, ὑπάρχει ἐν τῷ βίῳ τῆς γυναικὸς ἐποχὴ, καθ' ἣν καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἀσχημία παρέρχεται· εἶνε δὲ ἡ ἡλικία ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποῖαν αἱ μὲν ὠραῖαι ἀρχίζουσι νὰ χάνωσι τὴν καλλονὴν των, αἱ δὲ ἀσχημοὶ νὰ λέγωσιν ὅτι ὑπῆρξαν ἄλλοτε ὠραῖαι. (Stahl).

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Ἐὰν ἐνώπιον ὑμῶν, λέγει πρακτικὸς τις ἱατρός, προσβληθῇ τις ὑπὸ ἐπιληψίας δοκιμάσατε τὸ ἐπόμενον ἱατρικόν, ἀπλούστατον ἅμα δὲ καὶ ἀβλαβές, ἀλλὰ τὰ μάλιστα ἀνακουφίζον τὸν πάσχοντα.

Καλύψατε τὸ πρόσωπον τοῦ πάσχοντος διὰ μαύρου μεταξίνου μαντηλίου καὶ οἱ σπασμοὶ θὰ παύσωσιν ἐν ἀκέρει.

Ποῦ ὑπάρχει ἡ ἐνέργεια; ἐν τῇ μετάξῃ ἢ ἐν τῷ χρώματι; Καὶ ἐγὼ μὰ τὸ ναὶ δὲν ἡξεύρω τί νὰ σὰς εἴπω· ἀλλ' ὁμῶς εἶδον ἰδίους ὁμῆσαι ἐπιληπτικόν τινα ἀφρίζοντα καὶ βασιανίζομενον ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ καταπραυνθέντα καὶ ἀνακουφισθέντα διὰ τοῦ ὑποδειχθέντος μέσου. Τὸ πείραμα τοῦτο ἐπανελήφθη ἐνώπιόν μου πεντάκις μετὰ πάσης ἐπιτυχίας.